

Elektroniska underskrifter

En studie om den svenska regleringen med särskilt fokus på köp av fast egendom

Amir Champari

Kandidatuppsats i handelsrätt

HARH13

HT19

Handledare: Boel Flodgren

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Innehållsförteckning

Förord	7
Förkortningar	8
1. Inledning	9
1.1 Bakgrund	9
1.2 Syfte och frågeställning	10
1.3 Avgränsningar	11
1.4 Metod och material	12
1.5 Forskningsläge	13
1.6 Disposition	14
1.7 Målgrupp	15
2. Elektroniska underskrifter	16
2.1 Inledning	16
2.2 Teknisk beskrivning av elektroniska underskrifter	17
2.2.1 Inledning	17
2.2.2 Signering	17
2.2.3 Identifiering	19
2.2.4 Kryptering	20
2.3 Underskrifternas funktion	22
2.4 Sammanfattning	24
3. Reglering av elektroniska underskrifter	25
3.1 Inledning	25
3.2 Rättshistoria	25
3.2.1 Signatordirektivet	25
3.2.2 Signaturlagen	26

3.3	Nuvarande reglering.....	27
3.3.1	eIDAS-förordningen	28
3.3.2	Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering	30
3.4	Pågående förändringar i svensk rätt	31
3.4.1	Prop. 2019/20:8 - Digitaliserade hyresförhandlingar	32
3.4.2	Ds 2019:18 - Digital kommunikation i domstolsprocesser	32
3.4.3	SOU 2019:14 - Ett säkert statligt ID-kort - med e-legitimation.....	33
3.5	Sammanfattning	34
4.	Risker med elektroniska underskrifter	35
4.1	Inledning	35
4.2	Brott	35
4.2.1	Urkundsförfalskning	35
4.2.2	Bevisbörda och beviskrav	37
4.3	Sammanfattning	40
5.	Formkrav vid köp av fast egendom	41
5.1	Inledning	41
5.2	Innebörden av ett formkrav	42
5.2.1	Formkrav vid köp av fast egendom.....	42
5.2.2	Rättsliga påföljder vid brott mot formkravet.....	45
5.3	Sammanfattning	46
6.	Slutsatser	48
6.1	Inledning	48
6.2	Vad gäller idag enligt regleringen av elektroniska underskrifter?	48
6.3	Kan ett giltigt fastighetsköp komma till stånd med hjälp av elektroniska underskrifter?.....	49
6.4	Avslutande ord	51
	Käll- och litteraturförteckning.....	52
	Rättsfallsförteckning.....	57

Summary

The purpose of this study is to investigate what the current regulation of electronic signatures in Sweden is and whether the formal requirements for property purchases can be considered met when using electronic signatures.

The conclusion is that the eIDAS-regulation and supplementary law (2016:561) with provisions to the EU-regulation on electronic identification regulate electronic signatures in Sweden. Electronic signatures makes it easier for agreements to come to fruition, from small, simple purchases to larger, more unusual purchases. The eIDAS-regulation is an initiative from the EU to promote clarity and uniform regulation for the Member States' various electronic ID-systems and trusted services.

The form requirement “signature” according to Chapter 4 section 1 paragraph 1 (4 kap. 1 § 1 st.) JB makes it impossible for parties in the future to sign property transfers via electronic signatures. If a change in the law or an addition in the form requirement according to Chapter 4. Section 1 paragraph 1 JB would happen, the legislature should consider whether society is ready to do such a big deal via electronic media.

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka vad regleringen av elektroniska underskrifter är och om formkraven vid fastighetsköp kan anses vara uppfyllda vid användande av elektroniska underskrifter.

Slutsatsen är att eIDAS-förordningen och lag (2016:561) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering reglerar elektroniska underskrifter. Elektroniska underskrifter underlättar för att avtal ska komma till stånd, alltifrån små enkla vardagsköp till större, mer ovanliga köp. eIDAS-förordningen ett resultat från EU för att främja tydlighet och enhetlig reglering för medlemsländernas olika elektroniska ID-system och betrodda tjänster.

Formkravet underskrift enligt 4 kap. 1 § 1 st. JB förhindrar användandet av elektroniska underskrifter vid fastighetsköp. Möjligheten för parter i framtiden att underteckna fastighetsöverlåtelser via elektroniska underskrifter är inte omöjlig. Tack vare den accelererande tekniska utvecklingen, ökar behovet av tekniska lösningar. Om en lagändring eller tillägg i formkravet enligt 4 kap. 1 § JB ska genomföras, bör lagstiftaren göra en avvägning om samhället är redo för att göra en så stor affär via elektroniska medier.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Boel Flodgren, som har hjälpt mig under arbetets gång och gett mig kloka råd och tips. Tack för att du delat med dig av dina kunskaper och för givande diskussioner. Jag vill även tacka min mamma för allt stöd och motivation hon har gett mig under min studietid.

Malmö, januari 2020

Amir Champari

Förkortningar

AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
BrB	Brottsbalk (1962:700)
CA	Certificate Authority
Ds	Departementsserie
eIDAS	Electronic Identification and Trusted Services
EU	Europeiska unionen
FEUF	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
JB	Jordabalk (1970:994)
HD	Högsta Domstolen
HFL	Hyresförhandlingslagen
HovR	Hovrätten
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
PKI	Public Key Infrastructure
Prop.	Proposition
SOU	Statens Offentliga Utredningar

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Den tredje juni 2019 lanserade Norrlands Guld ett nytt koncept där två parter ingår i ett juridiskt bindande avtal om inbokade ”ölträffar”. Detta avtal fick namnet ”Ölavtalet” och blir bindande när båda parter skriver under med en elektronisk underskrift.¹ När jag satt på tunnelbanetåget och såg denna reklamskylt väcktes ett intresse för att undersöka hur mycket införandet av den elektroniska underskriften har påverkat den svenska avtalsrätten.

I Sverige är vi flitiga med att använda Mobilt BankID, ett digitalt verktyg för avtalsparter för att signera avtal med. I Sverige är det cirka 8 miljoner användare som har ett BankID, varav cirka 7,5 miljoner har ett mobilt BankID.² 97,5 % av svenskarna mellan 21 och 50 år har ett eller flera BankID och totalt beräknas antal användningstillfällen såsom inloggningar och underskrifter uppgå till 4 miljarder under 2019.³ Vi använder BankID används när skattedeclarationer ska lämnas in eller när kunder till svenska banker ska logga in på sin personliga sida.

En ytterligare faktor som väckte intresset för ämnesvalet var att min mammas sambo nyligen har köpt fastighet i Spanien. I samband med köpet, framgick det att flera handlingar behövdes skrivas under. Jag uppfattade denna process som någorlunda uråldrig, med tanke på att till vardags kan vi skriva under många avtal med BankID. Det var då min undran dök upp; kan elektroniska underskrifter användas för fastighetsköp i Sverige?

I Finland finns denna möjlighet sedan några år tillbaka. I en proposition, föreslog den finska regeringen att lagstiftningen om fastighetsköp, pantsättning och

¹Spendrups ’Ses i baren - inte i domstolen’ <<https://www.spendrups.se/media/nyheter/ses-i-baren-inte-i-domstolen/>> (Besökt 2020-01-09); Norrlands Guld ’Ölavtalet’ <<https://olavtalet.se/sa-funkar-det/>> (Besökt 2020-01-09).

² Finansiell ID-Teknik, ’Statistik BankID – Användning och innehav till och med november Månad’ <<https://www.bankid.com/assets/bankid/stats/2019/statistik-2019-11.pdf>> (besökt 2020-01-09).

³ Ibid.

inskrivningsförfarande skulle kunna ske via elektronisk väg.⁴ Enligt propositionen ska köpebrevet för en fastighet kunna upprättas och skrivas under elektroniskt. Avtal om överlåtelse kommer till stånd när säljaren och köparen har godkänt ordagrant lika köpebrev. Köpet sluts på en elektronisk blankett. Uppgifterna om överlåtelse av en fastighet överförs därefter till olika myndigheter direkt från de elektroniska köpebreven.⁵ Formkraven för fastighetsköp enligt den finska jordabalken är väldigt lika de svenska kraven. Fastighetsköp ska slutas i form av ett skriftligt avtal som undertecknas av säljaren och köparen eller deras ombud. Av köpebrevet ska överlåtelseavsikten tydligt framgå, det vill säga att säljaren har för avsikt att överlåta äganderätten till fastigheten till köparen.⁶

Ett första steg mot en gemensam elektronisk signatur inom det europeiska samarbetsområdet var Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 1999/93/EG om ett gemenskapsramverk för elektroniska signaturer.⁷ Detta direktiv ersattes 2016 av Europaparlamentets förordning nummer 910/2014 om elektronisk identifiering för elektroniska transaktioner på den inre marknaden.⁸ Denna EU-förordning fick förkortningen eIDAS⁹-förordningen. Förordningen innebar att varje medborgare och organisation kan använda sin egen e-legitimation som är utfärdad i hans/hennes eget land för att kunna identifiera sig mot offentliga myndigheter i andra medlemsländer. Eftersom detta var ett steg närmare digitaliseringen av EU, och att digitaliseringen är i ständig rörelse, behöver även juridiken uppdateras och revideras för att kunna anpassa sig efter de samhällsbehov som uppstår.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka vad regleringen av elektroniska underskrifter är och om formkraven vid fastighetsköp kan anses vara uppfyllda vid användande av elektroniska underskrifter.

⁴ RP 146/2010 rd.

⁵ Ibid. s. 1.

⁶ Ibid. s. 4.

⁷ Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 1999/93/EG av den 13 december 1999 om ett gemenskapsramverk för elektroniska signaturer, EGT 2000 L 13/12.

⁸ Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, EUT 2014 L 257/73.

⁹ Förkortningen betyder "Electronic Identification and Trusted Services".

Mina frågeställningar blir således:

- 1) Vad gäller idag enligt regleringen av elektroniska underskrifter?
- 2) Kan ett giltigt fastighetsköp komma till stånd med hjälp av elektroniska underskrifter?

En särskild frågeställning som kan aktualiseras är de juridiska riskerna med elektroniska underskrifter. Dock kommer frågeställningen att bli förbigående, dels på grund av utrymmesskäl och dels då frågeställningen är inte enbart juridisk inriktad, utan tillämpas på en bredare samhällsnivå.

1.3 Avgränsningar

Som jag nämnde i ovanstående avsnitt, har jag valt att behandla eIDAS-förordningen och dess betydelse för svensk avtalsrätt. I denna förordning finns det flertal olika omfattande bestämmelser inom identifiering och elektroniska stämplrar. Dessa kommer jag, av utrymmesskäl, inte att fördjupa mig i med anledning av mitt fokus i denna uppsats ligger på den elektroniska underskriften. Därutöver, kommer en vidare fördjupning i tekniken inte att göras, utan endast en översiktlig. Detta för att läsaren ska ha viss grundläggande förståelse för hur elektroniska underskrifter framställs och används. Motiveringen till detta är också utrymmesskäl, men även för att mitt fokus är på den juridiska aspekten, inte den tekniska.

Jag har också valt att avgränsa mig inom fastighets- och avtalsrätten, där endast teorier och perspektiv som är relevanta för elektroniska underskrifter och frågeställningarna kommer att tas upp. Dessutom kommer jag att huvudsakligen att utgå från ett svenskt perspektiv när jag genomför min studie. Redogörelsen för hur ett inskrivningsärende går till med mera är ytterligare en avgränsning som görs i denna studie. Motiveringen till detta är, utöver utrymmesskäl, att inskrivningsärenden med elektroniska underskrifter är ett separat ämne.

Slutligen, kan ämnesvalet appliceras på flera rättsliga områden, såsom arbetsrätten, straffrätten och processrätten. Dessa områden kommer inte att behandlas på grund av utrymmesskäl.

1.4 Metod och material

I denna studie kommer jag att använda mig utav den klassiska rättsdogmatiska metoden. Detta innebär att jag kommer att söka svar på mina frågeställningar i lagstiftning, rättspraxis, förarbeten och doktriner.¹⁰ När rättskällor används kan de göras i *de lege lata* och *de lege ferenda*. *De lege lata* används när frågeställningen ska identifiera och beskriva innehållet i gällande rätt, medan *de lege ferenda* används för att diskutera hur gällande rätt bör utformas.¹¹ Rättskällorna i denna studie kommer att föras i *de lege lata*, med anledning av att frågeställningarna har en undersökande karaktär av gällande EU-rätt och svensk rätt.

Med anledning av att det ännu inte finns någon bred rättspraxis på området rörande elektroniska underskrifter, kommer de andra rättskällorna huvudsakligen att användas. Jag har valt att använda några fall inom fordrings- och förvaltningsrätten, i diskussionen om bevisbördan och egenhändig underskrift. I förarbetena kommer jag använda mig av motiven till dåvarande och nuvarande reglering av elektroniska underskrifter. Utöver dessa kommer jag även att använda mig av andra relevanta förarbeten.

Vid användandet av avtalsrättsliga och fastighetsrättsliga doktriner, kommer jag att använda mig av etablerade rättsvetare såsom Axel Adlercreutz, Kurt Grönfors, Rolf Dotevall, Christina Ramberg (f.d. Hultmark), Jan Ramberg, Folke Grauers samt Jon Kihlman.

Eftersom jag kommer att behandla Signatordirektivet och eIDAS-förordningen kommer även den EU-rättsliga metoden att användas i denna studie. Den EU-rättsliga metoden handlar om hur EU-rättsliga källor bör tolkas och tillämpas i Sverige.¹² Regelverket inom EU kan delas in i två delar, primärrätt och sekundärrätt. I primärrätten ingår de grundläggande fördragen såsom unionsfördraget, funktionsfördraget och rättighetsstadgan, medan i sekundärrätten ingår lagstiftning och övrig rättsbildning.¹³ I sekundärrätten ingår förordningar, direktiv och beslut. Dessa är bindande och direkt gällande för alla medlemsländer,

¹⁰ Se Zamboni och Nääv (2018) s. 21.

¹¹ Se Dahlman och Wahlberg (2019) s. 58.

¹² Se Zamboni och Nääv (2018) s. 109.

¹³ Se Bernitz och Kjellgren (2018) s. 51-60.

enligt artikel 288 Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF).¹⁴ Detta innebär att domstolar och myndigheter ska omsätta i praktiken dessa bestämmelser i nationell rätt, om inget annat anges enligt förordningen. Medlemsstaterna har en viss tid på sig, vanligen ett till ett och halvt år, att genomföra lagstiftningen på nationell nivå. Innan denna tidsfrist har gått ut, kan direktivet inte läggas till grund för en rättslig prövning.¹⁵

Värt att notera är att i unionsrätten finns det inga förarbeten och detta leder till att den viktigaste källan för tolkning är istället preambeln i respektive rättsakt. En preambel inleder förordningar eller/och direktiv, och anger syftet med dessa.¹⁶ Dock kommer jag använda mig av förslaget till eIDAS-förordningen som en rättskälla. För att underlätta för läsaren har jag valt att skriva sammanfattningar i slutet av varje kapitel. Detta görs också för att kunna leda läsaren till slutsatserna.

1.5 Forskningsläge

I svenska doktriner finns det tyvärr inte mycket forskning kring elektroniska underskrifter att hänvisa till. Därför kommer jag att ta upp det som har forskats kring elektroniska underskrifter i de undersökande kapitlen. Däremot finns det en del internationell forskning kring elektroniska underskrifter. Lax, Buccafurri och Caminiti har forskat kring sårbarheten som skapas från elektroniska underskrifter.¹⁷ Deras slutsatser är att elektroniska underskrifters sårbarhet är störst i förtroendemekanismen, det vill säga vid skapandet av elektroniska underskrifter. För att angripa detta problem, menar de på att den bästa lösningen är att använda sig av en sluten, handhållen enhet. Dock kommer lösningen att utmytna i en ny utmaning och att enheterna ska ha den rätta säkerhetsnivån för att kunna bemöta säkerhets- och användarkraven.¹⁸

Al-Zubi och Al-Trawneh lyfter fram i sin artikel varför elektroniska underskrifter är viktiga att implementera i jordansk rätt.¹⁹ De menar på att det är essentiellt för lagstiftarna i Jordanien att stifta en lag som främjar elektroniska underskrifter, som

¹⁴ Fördraget om Europeiska Unionens funktionssätt (Konsoliderad version), EUT 2012 C 326/171.

¹⁵ Se Zamboni och Nääv (2018) s. 124.

¹⁶ Se Bernitz och Kjellgren (2018) s. 195.

¹⁷ Se Lax, Buccafurri och Caminiti, *Digital Document Signing: Vulnerabilities and Solutions* (2015).

¹⁸ Ibid. s. 13.

¹⁹ Se Al-Zubi och Al-Trawneh (2016) *The Electronic Signature and the Problems of Its Practical Applicability*.

i sin tur kommer att främja e-handeln i Jordanien och därmed låter den jordanska förvaltningen och privatpersoner att hänga med i den teknologiska utvecklingen som sker på en internationell nivå.²⁰ Detta kommer att leda till att välfärden i Jordanien också kommer att öka.²¹

1.6 Disposition

I nästa kapitel kommer en teknisk beskrivning av elektroniska underskrifter att redogöras för läsaren. Dessutom kommer även funktionerna för underskrifterna att redogöras för. Syftet med beskrivningen av tekniken och funktionerna är för att ge läsaren en grund till diskussionerna om elektroniska underskrifter.

I kapitel 3 redogörs det rättsliga läget gällande elektroniska underskrifter samt dess rättshistoria. Pågående förändringar för användningen av elektroniska underskrifter i svensk rätt kommer även att undersökas och presenteras. Syftet med detta kapitel är att klargöra för läsaren vad den nuvarande regleringen av elektroniska underskrifter är.

Kapitel 4 kompletterar föregående kapitel genom att beskriva riskerna elektroniska underskrifter kan medföra i civilrättsliga sammanhang. Här beskrivs också vilka brott som kan begås. Kapitlet avslutas med en redogörelse av bevisfrågan vid tvist om förfalskade elektroniska underskrifter.

Kapitel 5 redogör för formkraven vid köp av fast egendom och de rättsliga påföljderna vid brott mot formkravet. Kapitlet inleds med en redogörelse av vad formkraven vid fastighetsköp är och därefter beskrivs vad de rättsliga konsekvenserna är om en part bryter formkraven.

Avslutningsvis sammanfattas studien i en slutsats i kapitel 6, där även frågeställningarna blir besvarade. Kapitlet avslutas med några reflekterande avslutande ord.

²⁰ Se Al-Zubi och Al-Trawneh (2016) s. 73.

²¹ Ibid.

1.7 Målgrupp

Målgruppen för denna studie är personer som antas ha någorlunda eller allmänna juridiska förkunskaper samt personer som är intresserade av ämnet elektroniska underskrifter och dess reglering i svensk fastighets- och avtalsrätt.

2. Elektroniska underskrifter

2.1 Inledning

Tack vare den tekniska utvecklingen och digitaliseringen, sker avtalsslut hjälp av tekniska medel i större utsträckning än tidigare. Det är inte den svenska avtalslagen egentligen tänkt för.²² En definition av en elektronisk underskrift är resultatet av en omvandling av en elektronisk handling som gör det möjligt att kontrollera om innehållet härrör från en fysisk person som framstår som utställare.²³ En elektronisk underskrift kan användas för att säkerställa att avsändares identitet.²⁴ Underskrifter har sedan länge tillgodosett flera olika behov inom den juridiska och ekonomiska världen. När det gäller digitala dokument, såsom avtal, uppstår det ofta ett behov av att kunna verifiera sig som part. Att vara ”närvarande” vid signering av avtal är två vitt skilda betydelser när man jämför IT-system och den fysiska världen. Att vara närvarande i IT-världen innebär att man som part, i någon form av ha direkt kontakt med IT-systemet för att kunna styra den behörighet som parter har för att kunna ta del av avtalsinnehållet.²⁵

I detta kapitel kommer det ges en teknisk genomgång av tekniken bakom elektroniska underskrifter. Avslutningsvis kommer även funktionen av att ha en elektronisk underskrift vid avtalsrättsliga situationer att redogöras. Läsaren bör även ha i åtanke att från och med nu kommer begreppet ”elektroniska underskrifter” att användas istället för ”elektronisk signatur”. I tidigare förarbeten och doktriner används termen elektronisk signatur. Detta är med anledning av att tidigare regleringar använde ”elektronisk signatur”, men i och med eIDAS-förordningens verkställande samt nuvarande lagstiftning, har termen ersatts med ”elektronisk underskrift”. Observera dock att båda termer har samma innebörd.²⁶

²² Se Grönfors och Dotevall (2016) s. 61.

²³ Se SOU 1996:40 s. 39.

²⁴ Se Ds 1999:73 s. 17.

²⁵ Ibid. s. 18.

²⁶ Se Prop. 2015/16:72 s. 34.

2.2 Teknisk beskrivning av elektroniska underskrifter

2.2.1 Inledning

När en part använder sig utav en elektronisk underskrift, kan det hända att parterna inte känner varandra i förväg. Det som vi använder oss utav idag vid användandet av Mobilt BankID, där alla parter tar emot information utan att träffas fysiskt samt binds till underskrifter, kallas för Public Key Infrastructure, PKI.²⁷ PKI:s grundstenar är identifiering, signering och kryptering.²⁸ Den första delen, signeringen, används för att elektroniskt kunna signera dokumentet för att underskriften ska kunna få en bindande verkan. Den andra delen, identifieringen, används för att illustrera vem mottagaren och sändaren är. Slutligen, används krypteringen för att kunna göra den information som utväxlas mellan parterna säker. Mer om dessa tre delar i nedanstående avsnitt.

2.2.2 Signering

Elektronisk signering möjliggör för en avsändare av information att signera informationen så att en mottagare kan avgöra var dokumentet kommer ifrån.²⁹ När signering sker, börjar en datamängd i form av bild, text, ljud eller information förbehandlas med ett så kallat "Hash-värde". En hashfunktion är en beräkningsalgoritm som omvandlar en föränderlig mängd data till ett värde av fixerad längd, oftast mellan 64 till 128 bitar.³⁰ "Hash-värdet" är inte omväntbart vilket innebär att datamängden inte kan beräknas utifrån "Hash-värdet".

Elektroniska underskrifter måste kunna verifieras. För att signaturen ska kunna verifieras måste mottagaren separera meddelandet från den medföljande signaturen i dokumentet. Detta innebär att samma "Hash-funktion" som avsändaren använder vid signeringen används också för att kunna bearbeta det mottagna meddelandet. Verifieringen avslutas med att signaturen, som är ett krypterat "Hash-värde" dekrypteras av mottagaren. Viktigt för läsaren att notera är att elektronisk signatur hjälper parterna till oavvislighet.³¹ Detta innebär att parterna inte kan neka till

²⁷ Se Halvarsson och Morin (2000) s. 32.

²⁸ Ibid. s. 32.

²⁹ Se Ds 1998:14 s. 21.

³⁰ Se Ds 1998:14 s. 21.

³¹ Se Halvarsson och Morin (2000) s. 46

handling i efterhand vilket resulterar i att en person kan bindas till en handling lika starkt som en fysisk underskrift.

Vid signeringen används i allmänhet asymmetrisk kryptering (se avsnitt 2.2.4.) och ett nyckelpar används då. En nyckel är ett mycket stort tal, cirka 300 siffror. Den ena delen av paret kallas för hemlig nyckel och används av den som undertecknar dokumentet och därmed skapar underskriften. Eftersom den hemliga nyckeln måste skyddas mot obehörig åtkomst, får privata nycklar som tillhör en individ aldrig kopieras.³²

Alltså signeras information och krypteras med avsändarens privata nyckel. För att kunna veta att avsändaren har skrivit under med sin privata nyckel, räknar mottagarens programvara ut en egen kontrollsumma på den mottagna data. Sedan jämför mottagarens programvara den summa man får fram genom att de kryptera den krypterade summan i underskriften med hjälp avsändarens publika nyckel, Om dessa summor stämmer, så har avsändaren signerat med sin privata nyckel.

För att sammanfatta hur en elektronisk signering går till, beskrivs detta i sex steg nedan:³³

- 1) Avsändaren beräknar kontrollsumman. En programvara används här för att räkna fram en kontrollsumma med hjälp av en känd formel. Denna metod liknar den metod som används när man räknar fram att sista siffran i ett personnummer som är framräknat av de 9 första.
- 2) Avsändaren krypterar kontrollsumman med en privat nyckel. Krypteringen läggs på avsändarens privata (hemliga) nyckel som innehåller kontrollsumman. Kontrollsumman och den krypterande informationen bifogas tillsammans med originalinformation som inte är krypterad. Denna originalinformation är den elektroniska underskriften.
- 3) Informationen om underskriften publiceras och därmed kan informationen och underskriften överföras via mail eller via en blankett.

³² Se Halvarsson och Morin (2000) s. 44

³³ Ibid. s. 45

- 4) Mottagaren dekrypterar informationen med kontrollsumman. Genom att använda avsändarens publika nyckel kan mottagaren dekryptera informationen och därmed få fram en ny kontrollsumma.
- 5) Mottagaren beräknar en ny kontrollsumma och samma formel som avsändaren använde används för att mottagaren ska kunna ta fram en ny kontrollsumma.

Kontrollsumman som mottagaren får fram jämförs med den man fått fram från avsändaren. Om dessa två kontrollsummor överensstämmer innebär det att det är rätt avsändare och att den mottagna informationen inte har förändrats.

2.2.3 Identifiering

I vår vardag identifierar vi människor, företag och objekt varje dag. Vid resor utomlands tar du fram ditt pass för att kunna identifiera dig med ditt foto i passet, tillsammans din fysiska underskrift. Dock är inte alla former av identifiering accepterade i den fysiska världen. Man brukar nämna att det finns tre allmänt accepterade former av identifiering:³⁴

- 1) Godkänd legitimation
- 2) Intygsgivare
- 3) Känd motpart

Problemet med identifiering på Internet är att en part kan utge sig för att vara någon annan och detta kan försvåra förtroendet i affärsförhållanden. Därför behövdes det en tredje part som garanterar parternas identitet gentemot varandra.³⁵

2.2.3.1 Certification Authority – CA

Certification Authority, som förkortas CA, utfärdar publika nycklar och är ansvariga för att utfärda certifikat och att övervaka dessa under certifikatets livstid. En CA kan vara PostNord, Telia eller BankID. CA:s ska vara en betrodd part som flera använder sig av och litar på. För att kunna förenkla det för läsaren, kan man göra denna jämförelse; när en part kontrollerar ett vanligt ID-kort sker säkringen genom att kortet blir svårt att förfalska. När man kontrollerar ett certifikat sker säkringen genom att utfärdaren elektroniskt skriver under certifikatet. Alltså kan det förenklat sägas att ett certifikat är en signerad digital handling som är utfärdad

³⁴ Se Halvarsson och Morin (2000) s. 36

³⁵ Ibid. s. 37

av en betrodd tredje part, alltså en CA.³⁶ Tredje part som agerar CA lagrar uppgifter såsom namn, personnummer, den publika nyckeln, utfärdare och giltighetstid. CA kan även ge de komponenter som krävs för att kunna hantera de publika och privata nycklar som är lagrade i den elektroniska identifikationshandlingen, och därmed möjliggör identifiering, elektronisk underskrift och kryptering.

Tack vare CA kan följande garanteras:³⁷

- 1) Ingen kan läsa eller ändra i en blankett under överföringen.
- 2) De parter som har givits rättigheter kommer endast få ta del av innehållet.
- 3) Avsändaren är identifierad.
- 4) Avsändaren och mottagaren skriver under elektroniskt och därmed blir signeringen och godkännandet av blankettens innehåll juridiskt bindande.

2.2.4 Kryptering

Krypteringstekniken är det naturliga sättet för att skydda elektronisk information. Kryptering används främst för två olika ändamål. Det första är att skydda exempelvis konfidentiella dokument och det andra ändamålet är att säkerställa att innehållet inte har ändrats.³⁸ Detta resulterar till att data som överförs mellan parter höjs kvalitetsmässigt och skapar en viktig förutsättning för att kunna skapa och bibehålla elektroniska underskrifter. Syftet med krypterade elektroniska underskrifter är därför att kunna hantera exempelvis en blankett så att ingen obehörig användare kan ta del av informationen som lagras på blanketten eller sänds med.³⁹

2.2.4.1 Symmetrisk kryptering

Den symmetriska krypteringen är den äldsta och mest beprövade tekniken.⁴⁰ När symmetrisk kryptering aktiveras, används samma nyckel för att kryptera och dekryptera informationen. För att avsändaren och mottagaren av informationen ska kunna kommunicera, måste de kunna komma överens om vilken nyckel som ska användas. Symmetrisk kryptering kräver att parterna kommunicerar med varandra

³⁶ Se Halvarsson och Morin (2000) s. 37.

³⁷ Ibid. s. 38.

³⁸ Ibid. s. 47.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Se Ds 1998:14 s. 18.

på den sida av det som ska sändas mellan dem.⁴¹ Dessutom, om parterna befinner sig på olika platser måste de på något sätt föra över nyckeln mellan varandra. Skulle en tredje part ansluta sig till kommunikationen krävs ytterligare en nyckel och detta kan resultera till att administrationen av denna kryptering blir omfattande, och i längden ohållbart.⁴²

Fördelen med den symmetriska krypteringen är att det går väldigt snabbt att kryptera och dekryptera blanketter men om man ansluter flera parter än två, blir det problematiskt.⁴³ Den stora nackdelen med symmetrisk kryptering är problemet med nyckelhanteringen. Mottagaren av ett krypterat meddelande måste veta om den hemliga nyckeln utan att någon obehörig också får det.⁴⁴

2.2.4.2 Asymmetrisk kryptering

Skillnaden mellan symmetrisk och asymmetrisk kryptering är att asymmetrisk kryptering använder sig av system med en publik nyckel och en hemlig nyckel. Den publika nyckeln innebär att den är tillgänglig för alla. Den hemliga nyckeln däremot, hålls hemlig och används för att dekryptera en krypterad blankett.⁴⁵ Ett krypterat meddelande kan inte dekrypteras med samma nyckel i nyckelparet. Trots kunskap om den ena nyckeln i nyckelparet är det omöjligt att beräkna den andra nyckeln.⁴⁶ Nycklarna är sammankopplade och kan enbart användas tillsammans. Genom att använda sig av asymmetriskt krypteringssystem kan avsändaren vara säker på att endast mottagaren kan dekryptera meddelandet.

För att kunna överföra konfidentiella meddelanden använder avsändaren sig av mottagarens öppna nyckel för kryptering. Den enda som sedan kan dekryptera detta meddelande är den som har tillgång till mottagarens privata nyckel. Om avsändaren i stället använder sin privata nyckel för kryptering, så kan alla i omvärlden dekryptera meddelandet med hjälp av avsändarens öppna nyckel.⁴⁷ Om meddelandet, efter dekryptering, verkar rimligt så är detta ett bevis på att

⁴¹ Se Halvarsson och Morin (2000) s. 48.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Se Ds 1998:14 s. 19.

⁴⁵ Se Halvarsson och Morin (2000) s. 49.

⁴⁶ Se Ds 1998:14 s. 19.

⁴⁷ Se Ds 1998:14 s. 20.

meddelandet verkligen har krypterats med avsändarens privata nyckel. Det är denna funktion som används när elektronisk underskrift skapas. Asymmetrisk kryptering behövs för elektroniska underskrifter, där sändaren skapar underskriften med sin privata nyckel och mottagaren verifierar med den mottagande öppna.⁴⁸

Fördelen med asymmetrisk kryptering är att den förenklar och säkrar nyckeladministrationen. Den privata nyckeln bevaras hemlig hos ägaren medan den öppna görs tillgänglig för omvärlden. Därmed kan säkerheten bevaras samtidigt som man får en snabb och enkel distribution av nycklarna.⁴⁹ Nackdelen med asymmetrisk kryptering är att algoritmerna är mycket komplexa och kräver mycket processorkraft för att beräknas.

2.3 Underskrifternas funktion

2.3.1.1 Inledning

Syftet med en elektronisk underskrift är att ålägga undertecknaren rättsligt ansvar för sin underskrift av ett elektroniskt dokument.⁵⁰ Att använda sig av en fysisk handskreven underskrift för att signera ett elektroniskt dokument är givetvis inte möjligt. En elektronisk underskrift har många funktioner, exempelvis:⁵¹

- 1) bekräfta viljan från undertecknaren att bli bunden av avtalsinnehållet (viljefunktionen)
- 2) bekräfta att den som undertecknar är skapare till textinnehållet i avtalet (identitetsfunktionen)
- 3) bekräfta att undertecknaren har anslutit sig till innehållet i avtalet (äkthetsfunktionen)
- 4) bekräfta att undertecknaren har befunnit sig på en viss plats vid en viss tidpunkt (bevisfunktionen)

2.3.1.2 Viljefunktionen

Det viktiga med en signering, vare sig man använder sitt fulla namn, initialer, smeknamn eller sigill, är avsikten bakom användandet.⁵² När en individ väljer att underteckna ett dokument, kan det ses som ett uttryck för att vilja handla i

⁴⁸ Se Ds 1998:14

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid. s. 31.

⁵¹ Se Hultmark (1998) s. 29.

⁵² Se Hultmark (1998) s. 30.

avtalsrättslig mening.⁵³ När individen skriver under, innebär det att undertecknaren har förstått och accepterat innehållet som finns placerat innan platsen för underskriften. När ett krav på underskrift finns tydliggör det för parterna att det finns en bindande verkan av avtalsinnehållet. Dessutom har denna viljefunktion en tillitssida, där undertecknade part kan anta att hen kan agera som den vill, inom en given ram.⁵⁴ Detta leder till att en parts uttryck av vilja för att binda sig till avtalet uttrycks genom att använda sig av den hemliga nyckel som används i PKI-systemet.

2.3.1.3 Identifieringsfunktionen

Tack vare kvalificerade certifikat från pålitliga utfärdare (CA), kan dessa intyga att de signerande parterna är innehavare av korrekta privata nycklar som passar ihop med specifika publika nycklar. Den elektroniska underskriften verifieras med den publika nyckeln.⁵⁵ Därmed har parterna lyckats identifiera varandra, då parterna har identifierat sig hos CA sedan tidigare och CA kan återkalla nycklarna om dessa nycklar skulle hamna hos obehöriga parter.⁵⁶

2.3.1.4 Äkthetsfunktionen

När undertecknaren använder sin elektroniska underskrift, knyts avtalstexten till de parter som har skrivit under avtalet. Därmed leder det till att kopplingen till en parts elektroniska underskrift blir personlig.⁵⁷ Detta ger upphov till visst skydd för manipulation. Om flera personer har kännedom om en hemlig nyckel, blir det svårt att avgöra vem som har signerat avtalet. Därför baseras PKI-konceptet på att den part som har fått en hemlig nyckel till textinnehållet och för signering, måste behålla denna för sig själv. Om detta uppnås kan den elektroniska underskriften användas för att identifiera användaren av den hemliga nyckeln och därmed knyts till avtalets textinnehåll.⁵⁸

⁵³ Se Ds 1998:14 s. 134.

⁵⁴ Ibid. s. 135.

⁵⁵ Se Ds 1998:14 s. 135.

⁵⁶ Se Hultmark (1998) s. 31.

⁵⁷ Se Ds 1998:14 s. 135.

⁵⁸ Ibid.

2.3.1.5 Bevisfunktionen

Tack vare identitetsfunktionen och äkthetsfunktionen, kan elektroniska underskrifter användas vid situationer där bevisbehovet uppstår.⁵⁹ Exempel på situationer där bevisbehovet uppstår är när parter ska i efterhand styrka rättshandlingar.

2.4 Sammanfattning

I detta kapitel har en översiktlig teknisk beskrivning av elektroniska underskrifter gjorts. PKI-systemet är det system som vi använder oss utav idag vid skapande av elektroniska underskrifter. Systemet består av tre olika delar, signering, identifiering och kryptering. När informationen ska krypteras, används den asymmetriska krypteringen. För att parter som använder sig av elektroniska underskrifter måste parternas identitet styrkas. CA agerar som en tredje part, och tilldelar varje part ett certifikat som ska agera som en giltig digital legitimation och ser till att information som översänds mellan parter inte ändras. Den elektroniska underskriftens funktion även redogjorts för. De fyra främsta funktionerna är vilje-, identifierings-, äkthets- och bevisfunktionen.

⁵⁹ Se Ds 1998:14 s. 135.

3. Reglering av elektroniska underskrifter

3.1 Inledning

Lagstiftningen och regleringen kring elektroniska underskrifter har vuxit, i samband med att digitaliseringen blir en alltmer central del av vår vardag. I detta avsnitt kommer en genomgång av tidigare och nuvarande reglering av elektroniska underskrifter att ges. Det börjar med en överskådlig genomgång av EU-direktivet som kallas för ”Signaturdirektivet”⁶⁰ och dess syfte och tillämpningsområde. Sedan kommer Lagen om kvalificerade signaturer (2000:832) att redogöras för. Slutligen kommer en genomgång av nuvarande reglering kring elektroniska underskrifter att presenteras.

3.2 Rättshistoria

3.2.1 Signaturdirektivet

3.2.1.1 Syfte

Syftet med Signaturdirektivet, enligt artikel 1, var att underlätta användningen av elektroniska signaturer och bidra till signaturers rättsliga erkännande.⁶¹ Direktivet antogs den 13 december 1999 och upphävdes och ersattes den 1 juli 2016 av förordning nr 910/2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden (se vidare avsnitt 3.3.1).

I artikel 1 2 st. stod det att direktivet inte omfattar frågor som avser ingående eller giltighet av avtal eller andra rättsliga förpliktelser. Detta innebär att detta direktiv endast lade fokus på möjliggörande av en elektronisk underskrift och inte huruvida avtalet i övriga aspekter såsom formkrav, avtalsvillkor etc. var giltiga eller inte. Skälen till att Signaturdirektivet antogs var även på grund av att elektroniska underskrifter skulle ge upphov till ett brett utbud av nya tjänster och produkter som

⁶⁰ Se Europaparlamentets och Rådets Direktiv 1999/93/EG av den 13 december 1999 elektroniska signaturer.

⁶¹ Se Artikel 1 Signaturdirektivet.

hade anknytning till de som använde sig av elektroniska underskrifter.⁶² Redan vid införande av detta direktiv insåg Europaparlamentet att det skedde en snabb utveckling av teknologi och globaliseringen som Internet skapade och som även krävde öppenhet för olika tekniker för att kunna verifiera uppgifter elektroniskt.⁶³ I artikel 2 definierades begreppen elektronisk signatur och avancerad elektronisk signatur.

Elektronisk signatur definierades som uppgifter i elektronisk form som är kopplade, bifogade eller logiskt kopplade till andra elektroniska uppgifter och som sedan ska användas för att intyga dessa uppgifter.⁶⁴ En avancerad signatur krävde att signaturen var a) knuten endast till undertecknaren, b) identifikation av undertecknare kan ske via denna signatur, c) den var skapad med medel som undertecknaren kan behålla under uteslutande egen kontroll samt d) kopplad till de uppgifter som den avser och om eventuella ändringar i uppgifterna sker ska detta kunna upptäckas.⁶⁵

3.2.1.2 Rättsverkan och skadeståndsansvar

Enligt artikel 13.1. och artikel 15 gällde detta direktiv för alla medlemsländer och skulle senast träda i kraft den 19 juli 2001.

Skadeståndsansvaret enligt artikel 6 innebar att tillhandahållaren av kvalificerade signaturer bar skadeståndsansvaret om det skulle visa sig att det fanns tekniska brister i de kvalificerade signaturerna, såsom korrekta uppgifter på certifikatet eller om tillhandahållaren har underlåtit att registrera eller återkalla certifikat.

3.2.2 Signaturlagen

I samband med att Signaturdirektivet⁶⁶ skulle träda i kraft senast 19 juli 2001, lämnade regeringen in en proposition om en ny lag om kvalificerade elektroniska signaturer.⁶⁷ Enligt artikel 249 i EG-fördraget är ett direktiv bindande för en medlemsstat. Men det är upp till varje medlemsstat att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. För Sverige utgjorde elektroniska signaturer

⁶² Se preambel 9 Signaturdirektivet.

⁶³ Se preambel 8 Signaturdirektivet.

⁶⁴ Se artikel 2.1. Signaturdirektivet.

⁶⁵ Se artikel 2.2. Signaturdirektivet.

⁶⁶ Se Europaparlamentets och Rådets Direktiv 1999/93/EG av den 13 december 1999 elektroniska signaturer.

⁶⁷ Se Prop. 1999/2000:117.

en relativt ny företeelse och skulle beröra en helt ny marknad. Därför var det lämpligaste sättet att implementera direktivet genom att stifta en ny särskild lag.⁶⁸

3.2.2.1 Syfte och tillämpningsområde

Enligt 1 § Lag (2000:832) om kvalificerade elektroniska signaturer (hädanefter kallat Signaturlagen) var syftet att underlätta användningen av elektroniska signaturer, säkra anordningar för signaturframställning, kvalificerade certifikat för elektroniska signaturer och utfärdande av sådana certifikat. Tillämpningsområdet för denna lag var för certifikatutfärdare som var etablerade i Sverige och som utfärdade kvalificerade certifikat till allmänheten.

Signaturlagen hade väldigt lika, och i vissa fall, identiska formuleringar från Signaturdirektivet, exempelvis definitionerna av begrepp såsom elektronisk signatur.⁶⁹

3.3 Nuvarande reglering

Att bygga upp förtroendet för nätmiljön är avgörande för den ekonomiska utvecklingen. Bristande förtroende gör att konsumenter, företag och myndigheter tvekar att utföra transaktioner via elektroniska verktyg. Den dåvarande EU-lagstiftningen⁷⁰ gällde i huvudsak endast elektroniska underskrifter. Vid den tiden fanns inget heltäckande, gräns- och sektoröverskridande regelverk i EU för säkra, pålitliga och lättanvända elektroniska transaktioner.⁷¹

I *En digital agenda för Europa*⁷², som ingår i strategin *Europa 2020*⁷³, identifierades befintliga hinder för den europeiska digitala utvecklingen. Då föreslogs det en lagstiftning kring elektroniska underskrifter, erkännande av e-identifiering och e-autentisering. Den föreslagna lagstiftningen syftade till att möjliggöra ett säkert elektroniskt samspel mellan medborgare och offentliga myndigheter, för att sålunda öka effektiviteten hos offentliga och privata

⁶⁸ Se Prop. 1999/2000:117 s. 33.

⁶⁹ Ibid. s. 39.

⁷⁰ Jfr Signaturdirektivet.

⁷¹ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden, KOM(2012) 238 final, s. 2.

⁷² Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska Ekonomiska och Sociala Kommittén och Regionkommittén ”En digital agenda för Europa” KOM(2010) 245 slutlig.

⁷³ Meddelande från Kommissionen ”Europa 2020 – en strategi för smart och hållbar tillväxt för alla”, KOM(2010) 2020 slutlig.

nättjänster, e-affärer och e-handel i EU.⁷⁴ Resultatet av detta blev att en ny förordning tillkom och därmed upphävde Signatordirektivet.

3.3.1 eIDAS-förordningen

3.3.1.1 Syfte

Förordningen (EU) nr 910/2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden (mera känt som eIDAS-förordningen) trädde i kraft den 1 Juli 2016. Syftet med denna förordning är att öka förtroendet för elektroniska transaktioner på den inre marknaden genom att tillhandahålla en gemensam grund för ett säkert elektroniskt samspel mellan invånare, företag och offentliga myndigheter.⁷⁵

Signatordirektivet behandlade elektroniska underskrifter utan att skapa ett heltäckande regelverk för säkra, pålitliga och lättanvända elektroniska transaktioner. eIDAS-förordningen skulle därmed utvidga och stärka Signatordirektivets regelverk.⁷⁶

3.3.1.2 Rättsverkan och skadestånd

Den rättsliga verkan för elektroniska underskrifter ska vara jämställd med en fysisk underskrift. Om en kvalificerad elektronisk underskrift som är baserad på ett kvalificerat certifikat utfärdats i en medlemsstat, ska denna elektroniska underskrift även erkännas i alla andra medlemsstater.⁷⁷ Om elektroniska underskrifter ska användas som bevis, får en elektronisk underskrift inte vägras rättslig verkan, med anledning av att underskriften har elektronisk form eller inte uppfyller kraven för kvalificerad elektronisk underskrift.⁷⁸ Att erkänna en utländsk e-legitimation på samma villkor som en svensk e-legitimation (t.ex. Mobilt BankID eller Telia) betyder inte per automatik att myndigheten är skyldig att låta en individ ta del av känslig information eller att få utföra ärenden i e-tjänsten.⁷⁹ eIDAS har tillkommit

⁷⁴ KOM(2012) 238 final.

⁷⁵ Se preambel 2 eIDAS-förordningen.

⁷⁶ Se preambel 3 eIDAS-förordningen.

⁷⁷ Se Artikel 25.3. eIDAS-förordningen.

⁷⁸ Se Artikel 25.1. eIDAS-förordningen.

⁷⁹ Se E-legitimationsnämnden, 'Introduktion till eIDAS' (2016) s. 2.

för att underlätta ”digitalt först”, medan rättigheter och skyldigheter till service styrs av andra lagar.⁸⁰

I artikel 11 i eIDAS-förordningen behandlas skadeståndsansvarsfrågan främst vid gränsöverskridande transaktioner. I artikel 11.4 ska denna förordning även tillämpas med nationella bestämmelser om skadeståndsansvar. Om en medlemsstat har förorsakat avsiktlig skada för en fysisk eller juridisk person eller på grund av oaktsamhet att underlåta sina skyldigheter för att garantera säkerhet, enligt artikel 7 d och f, ska den anmälande medlemsstaten bära skadeståndsansvaret.⁸¹

3.3.1.3 Avancerad elektronisk underskrift

En avancerad elektronisk underskrift är en elektronisk underskrift där det ställs höga krav på säkerhet och kryptering. De e-legitimationer som hittills använts i Sverige anses uppfylla kraven på en avancerad elektronisk underskrift.⁸²

Enligt eIDAS-förordningen ska följande krav uppfyllas för att kunna klassificeras som en avancerad elektronisk underskrift⁸³; (I) den måste vara unikt knuten till undertecknaren, (II) undertecknaren ska kunna identifieras genom den, (III) den ska vara skapad på grundval av uppgifter för skapande av elektroniska underskrifter som undertecknaren med hög grad av tillförlighet kan använda uteslutande under sin egen kontroll, samt (IV), den ska vara kopplad till de uppgifter som den används för att underteckna på ett sådant sätt att alla efterföljande ändringar av uppgifterna kan upptäckas.

3.3.1.4 Kvalificerade certifikat

Vi har i kapitel 2 tekniskt beskrivit vad ett certifikat är. Enligt artikel 3.14. är ett certifikat ett elektroniskt intyg som kopplar valideringsuppgifter för en elektronisk underskrift till en fysisk person och bekräftar åtminstone namnet på denna person.

Ett kvalificerat certifikat definieras enligt artikel 3.15 som ett certifikat för elektroniska underskrifter som utfärdas av en kvalificerad tillhandahållare av

⁸⁰ Se E-legitimationsnämnden, 'Introduktion till eIDAS' (2016) s. 2.

⁸¹ Se Artikel 11.1. eIDAS-förordningen.

⁸² Se Prop.2015/16:125 s. 209.

⁸³ Se Artikel 26 eIDAS-förordningen.

betrodda tjänster. Det finns ett antal krav som måste uppfyllas för att ett certifikat ska vara kvalificerat. Dessa återfinns i bilaga I, i förordningen.

3.3.1.5 Kvalificerad tillhandahållare av betrodda tjänster

I förordningen definieras en kvalificerad tillhandahållare av betrodda tjänster som en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en eller flera kvalificerade betrodda tjänster och som beviljats status som kvalificerad av tillsynsorganet.⁸⁴ I Sverige är det Post- och telestyrelsen som är tillsynsorgan över kvalificerade tillhandahållare av betrodda tjänster.⁸⁵

Bevisbördan för avsikt eller oaktsamhet hos en kvalificerad tillhandahållare av betrodda tjänster ska anses föreligga såvida inte en kvalificerad tillhandahållare av betrodda tjänster bevisar att den skada som avses har uppstått utan avsikt eller oaktsamhet hos den kvalificerade tillhandahållaren av betrodda tjänster.⁸⁶

3.3.2 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering

I samband med att eIDAS-förordningen trädde i kraft och att det saknades i stor utsträckning i svensk rätt särskilda bestämmelser om elektronisk identifiering, ansåg regeringen att förordningen behövde kompletteras med bestämmelser.⁸⁷ Enligt artikel 288.2 FEUF är en EU-förordning bindande till alla delar och direkt tillämplig i varje medlemsstat.⁸⁸ Med anledning av detta tillkom lagen (2016:561) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering. Observera att det finns en förordning som har identisk benämning men olika SFS-nummer.⁸⁹ Dock är lagen mer relevant för denna studie än förordningen, eftersom den endast behandlar vilka befogenheter och skyldigheter som Post- och Telestyrelsen har enligt eIDAS-förordningen.

⁸⁴ Se Artikel 3.19 eIDAS-förordningen.

⁸⁵ Se Förordning (2016:576) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering, 4 §.

⁸⁶ Se Artikel 13.1 eIDAS-förordningen

⁸⁷ Se Prop. 2015/16:72 s. 38 ff., s. 41 ff.

⁸⁸ Se Bernitz och Kjellgren (2018) s. 57.

⁸⁹ Se Förordning (2016:576) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering.

3.3.2.1 Syfte och tillämpningsområde

Syftet med att stifta denna lag var alltså att komplettera den nya förordningen, eIDAS-förordningen. I samband med att Signatordirektivet skulle hävas och Signaturlagen riskerade att inte täcka hela eIDAS-förordningen, fyllde lagen (2016:561) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering de luckor som behövde fyllas.⁹⁰ Denna nya lagstiftning motiverade 23 olika ändringar i diverse nationella lagar.⁹¹ Tillämpningsområdet för lagen är granskning av kvalificerade tillhandahållare av betrodda tjänster, om certifiering av anordningar för skapande av kvalificerade elektroniska underskrifter, tillsyn och om överklagande.⁹²

3.3.2.2 Avancerade och kvalificerade elektroniska signaturer

I dagsläget finns det inga reglerade krav på användning av kvalificerade elektroniska underskrifter i svensk rätt.⁹³ De formkrav som finns fokuserar sig mer på avancerade elektroniska underskrifter eller elektroniska underskrifter mer allmänt utan att nivån specificeras. I dagsläget finns det endast en aktiv svensk utfärdare av kvalificerade elektroniska certifikat för att framställa kvalificerade elektroniska underskrifter.⁹⁴ I augusti 2016 beviljade Post- och Telestyrelsen TrustWeaver AB att vara en kvalificerad tillhandahållare av betrodda tjänster.⁹⁵

3.4 Pågående förändringar i svensk rätt

Riksdagen har beslutat om att Sverige ska vara bäst i världen på att utnyttja digitaliseringens möjligheter.⁹⁶ Eftersom av att vi lever i en föränderlig och digitaliserad värld, uppkommer nya behov av förändringar i rättslivet. I nästkommande avsnitt kommer det redogöras tre olika pågående förändringar som involverar elektronisk underskrift.

⁹⁰ Se Prop. 2015/16:72 s. 43.

⁹¹ Ibid. s.4.

⁹² Ibid. s. 41.

⁹³ Se SOU 2019:18 s. 337.

⁹⁴ Europeiska Kommissionen 'Trusted List Sweden', <<https://webgate.ec.europa.eu/tl-browser/#/tl/SE>> (Besökt 2020-01-09).

⁹⁵ Post-och Telestyrelsen 'Beslut om kvalificerad tillhandahållare av betrodd tjänst' <<https://www.pts.se/globalassets/startpage/dokument/legala-dokument/beslut/2016/internet/beslut-kvalificerad-tillhandahallare-betrodd-tjanst-16-6435.pdf>> s. 3 (besökt 2020-01-09).

⁹⁶ Se Prop. 2011/12:1 utg.omr. 22; bet. 2011/12:TU1; rskr. 2011/12:87.

3.4.1 Prop. 2019/20:8 - Digitaliserade hyresförhandlingar

I en proposition lämnad den 19 september 2019, föreslog regeringen att parter i hyresförhandlingar som avses i hyresförhandlingslagen ((1978:304), härnäst kallad för HFL) ska få möjlighet att skriva under förhandlingsöverenskommelser och protokoll från förhandlingar med en avancerad elektronisk underskrift.⁹⁷ Bakgrunden till denna lagändring är att hyresmarknadernas parter, såsom Sveriges Allmännyttan, Fastighetsägarna Sverige och Hyresgästföreningen arbetar för en digitalisering av förhandlingsprocessen. Med anledning av detta har alla parter begärt att föra in en paragraf i HFL som ger möjlighet att underteckna överenskommelser och protokoll från förhandlingar elektroniskt.⁹⁸ Parterna hävdar att en digitaliserad förhandlingsprocess kommer att effektivisera förhandlingsarbetet och främja transparensen kring hyressättning och därmed bli lättare att ta fram partsgemensam offentlig hyresstatistik⁹⁹. Lagen kommer att träda i kraft 1 januari 2020.¹⁰⁰

3.4.2 Ds 2019:18 - Digital kommunikation i domstolsprocesser

I en utredning från Departementsserien (Ds) föreslås det att processrättsliga formkrav som hindrar digital kommunikation bör anpassas eller tas bort, med anledning av att digitaliseringens möjligheter ska kunna utnyttjas fullt ut.¹⁰¹ Detta skulle innebära bland annat att en stämningsansökan i tvistemål ska få göras digitalt och skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift, rättegångsfullmakter ska få utfärdas i digital form och skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift och att beslut i hyres- och arrendenämnderna ska kunna skrivas under elektroniskt.¹⁰²

Regeringens mål för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är en enklare vardag för medborgare, en öppnare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten.¹⁰³ Regeringen vill att det digitala ska vara ett förstahandsval i den offentliga förvaltningens

⁹⁷ Se Prop. 2019/20:8 s. 5.

⁹⁸ Ibid s. 6.

⁹⁹ Se Prop. 2019/20:8 s. 8.

¹⁰⁰ Ibid; Se bet. 2019/20:CU4; jfr rskr. 2019/20:50.

¹⁰¹ Se Ds 2019:18 s. 5.

¹⁰² Se Ds 2019:18 s. 5.

¹⁰³ Ibid. s. 37.

verksamhet. Digitalt som förstahandsval innebär att den offentliga förvaltningen, när det är lämpligt, ska välja digitala lösningar vid utformningen av sin verksamhet.¹⁰⁴

3.4.3 SOU 2019:14 - Ett säkert statligt ID-kort - med e-legitimation

En statlig utredning, som är i skrivandes stund ute på remiss¹⁰⁵ bland olika instanser, har undersökt och fått i uppdrag att lämna förslag till förändringar av de krav som gäller för svenska identitetshandlingar, i syfte att minska det ökade antalet bedrägerier som begås med hjälp av förfalskade identitetshandlingar.

Utredningen föreslår att en statlig e-legitimation på högsta tillitsnivå får finnas på det statliga identitetskortet.¹⁰⁶ E-legitimationen ska även kunna användas för att skapa en avancerad elektronisk underskrift enligt eIDAS-förordningen.¹⁰⁷ Den ska kunna utfärdas till personer som har fyllt 13 år och som är svenska medborgare eller folkbokförda i landet. Förslaget i utredningen är att Polismyndigheten ska ha det huvudsakliga ansvaret för utfärdandet.¹⁰⁸ En e-legitimations huvudsakliga syfte att identifiera användaren på elektronisk väg. En elektronisk underskrifts funktion är framförallt säkerhetsrelaterad och syftar till att ge underlag för bland annat äkthetsprövning, bevissäkring och säkerställande av originalkvalitet.¹⁰⁹ Detta har även presenterats i avsnitt 2.3.

Majoriteten av förlitande aktörer i offentlig- och privat sektor hanterar elektroniska underskrifter i sina e-tjänster via ett certifikat på e-legitimationen.¹¹⁰ Om en statlig e-legitimation inte kan framställa en elektronisk underskrift skulle det inte möta de behov och förväntningar som finns. Med anledning av vad som presenterats i avsnitt 3.3.2.3., sträcker sig inte säkerhetsbehoven vid användande av elektronisk underskrift i Sverige längre än till nivån avancerad elektronisk underskrift. Men för att kunna använda sin e-legitimation utomlands måste e-legitimationen uppfylla

¹⁰⁴ Se prop. 2017/18:1 utg.omr. 2 avsnitt 6.2.; Se Ds 2019:18 s. 37.

¹⁰⁵ Se Ju2019/01281/L4.

¹⁰⁶ Se SOU 2019:14 s. 20.

¹⁰⁷ Se SOU 2019:14 s. 40 f. 336 ff.

¹⁰⁸ Ibid s. 21.

¹⁰⁹ Ibid. s 143; eSam 'vägledning Juridisk vägledning för införande av e-legitimering och e-underskrifter 1.1' <<http://www.esamverka.se/download/18.9d698431645a14fcab34974/1530793977619/eSam%20-%20V%C3%A4gledning%20E-legitimation%20och%20E-underskrift%201.1.pdf>> s. 22 f. (besökt 2020-01-09).

¹¹⁰ Se SOU 2019:14. s.336.

kraven för en kvalificerad elektronisk underskrift¹¹¹ (se avsnitt 3.3.1.5). Utredarna anser att en kvalificerad elektronisk underskrift tar för mycket av statens resurser och föreslår att en e-legitimation med en kvalificerad elektronisk underskrift endast ska utfärdas vid särskilda behov.¹¹²

3.5 Sammanfattning

Detta kapitel har tillägnats för att illustrera för läsaren hur digitalisering och elektroniska underskrifter har varit något som lagstiftarna och politikerna varit intresserade av att utveckla vidare. Det första steget mot en reglering av elektroniska underskrifter var Signatordirektivet, som resulterade i att Signaturlagen i sin tur trädde i kraft under 2001. I samband med den snabba digitala utvecklingen, behövdes Signatordirektivet revideras. Utredningar och förslag kring ämnesområdet visade att det fanns behov av ändringar i EU-rätten och nationell rätt. Tillslut ersättes direktivet med eIDAS-förordningen. I samband med att förordningen trädde i kraft, tillkom även en lag som skulle komplettera eIDAS-förordningen i Sverige. Denna lag innehåller väldigt lika definitioner och tekniska benämningar till eIDAS-förordningen, men fokuserar främst på vilken myndighet som ska ha översyn på tillhandahållare av kvalificerade tjänster samt säkerhetsnivån på de nationella elektroniska underskrifterna.

¹¹¹ Se SOU 2019:14 s. 337.

¹¹² Ibid. s. 338.

4. Risker med elektroniska underskrifter

4.1 Inledning

I kapitel 2 har jag förklarat tekniken bakom elektroniska underskrifter. För läsaren kan det tänkas att det finns en del brister och risker med att använda sig av elektroniska underskrifter istället för fysiska. Syftet med detta kapitel är att redogöra vilka brott som kan tänkas förekomma i samband med elektroniska underskrifter.

4.2 Brott

För att läsaren ska kunna avgöra om ett brott med hjälp av elektroniska underskrifter har skett eller inte, är det väsentligt att beskriva vad som utgör brott enligt Brottsbalken (1962:700) (BrB). Enligt 1 kap. 2 § 1 st. BrB kräver alla brott någon form av skuld och huvudregeln är att brott enligt BrB ska begås uppsåtligen.¹¹³ Detta innebär att det är uteslutet att använda sig av strikt ansvar inom straffrätten. Om oaktsamhet är tillräckligt för straffrättsligt ansvar, så måste detta särskilt anges i brottsbeskrivningen.¹¹⁴

4.2.1 Urkundsförfalskning

Som grund för kriminalisering av förfalskningar brukar behovet av att skydda samhällets tillit kunna användas i rättslivet.¹¹⁵ Ett centralt begrepp vid förfalskning är urkund, som är det förfalskningsobjekt i fråga. En handling kan anses vara urkund om den:¹¹⁶

- 1) Är utställd som bevis eller annars av betydelse som bevis
- 2) Förmedlar information
- 3) Visar vem utställaren av handlingen är¹¹⁷

¹¹³ Se Friberg, Brottsbalk (1962:700) 1 kap. 2 §, Lexino 2020-01-09.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Se Kihlman (2013) s. 95.

¹¹⁶ Ibid. s. 95 f.

¹¹⁷ Det vill säga möjligheten att kunna identifiera vem som påstår något.

4) Har originalkaraktär

En urkund är falsk om utställaren anger att denne är korrekt utställare, fast i själva verket är osann. En urkund är också falsk om någon obehörig och i hemlighet ändrat urkundens innehåll.¹¹⁸

Förfalskningsbrottens främsta skyddsintresse är allmänhetens tilltro till att olika slags dokument kan användas med syfte att intyga, bevisa eller förmedla något till viss del eller i sin helhet som härrör från den som anges vara utställaren av dokumentet.¹¹⁹ Det var inte alltför längesedan lagstiftarna beslöt om att begreppet urkund även skulle inkludera elektroniska handlingar.¹²⁰ Med tanke på att IT-utvecklingen i samhället som har medfört att myndigheter, företag och privatpersoner använder elektronisk kommunikation, har lagstiftaren varit tvungen att inkludera begreppet elektroniska handlingar när man talar om urkund. Men problemet som uppstår med den snabba utvecklingen och den stora satsningen som Sverige gör på ett informationssamhälle¹²¹, är att lagstiftningen inte hänger med. Ett sådant exempel är RH 2012:18, där den tilltalade hade laddat ned avräkningsnotor från Nordnet AB rörande försäljning av värdepapper och införde felaktiga uppgifter, som hade betydelse för sin beskattning. Sedan skickade den åtalade dessa avräkningsnotor till Skatteverket. Brottsrubricering blev skattebrott och urkundsförfalskning. Men tack vare att lagtexten inte inkluderade elektroniska handlingar, ogillades åtalet. Hovrätten menade på att en hårddisk eller annat medium lagrad datafil, som kan kopieras i princip till ett oändligt antal icke urskiljbara kopior, saknade originalkaraktär och därmed uppfyllde inte kriterierna för en urkund.¹²²

Ovanstående rättsfall hänvisar till ett annat, NJA 2009 s.111. Fallet handlade en person som tillverkade ett större antal falska kort med magnetremsa. På dessa magnetremsor lagrade den åtalade information som behövdes för betalning i parkeringsautomater. Kortet innehöll ingen påskrift med information om utställare. Frågan var om dessa kort kunde anses vara urkunder eller inte. Majoriteten fastslog

¹¹⁸ Se Kihlman (2013) s. 96; Se 14 kap. 1 § BrB.

¹¹⁹ Se Asp, Brottsbalk (1962:700) 14 kap. 1 §, Lexino 2020-01-09.

¹²⁰ Se Prop. 2012/13:74.

¹²¹ Tänker framförallt på E-förvaltning och regerings satsning på ett IT-samhälle.

¹²² Se Kihlman (2013), s. 99.

att det var tillräckligt att information om utställaren fanns på magnetremsan. Urkundsförfalskning skedde med anledning av att kortet gav sken av att härröra från det bolaget som utställaren av de äkta kort var ifrån.¹²³ Om samma tolkning i NJA 2009 s. 111 hade använts i RH 2012:18, hade det senare fallet även rubricerats som urkundsförfalskning. Detta mynnar ut till att det kan finnas risk för att ett tolkningsproblem kring framtida definition av urkund sker.

4.2.1.1 Förfalskning av underskrifter

Fördelen med ha fysiska underskrifter, ur ett bevisperspektiv, är att den är varaktig och en handskriftsanalys kan genomföras. Nackdelen med en fysisk underskrift är att bevisa när underskriften skedde, eller om avtalsinnehållet har ändrats. Fördelen med att ha elektroniska underskrifter är att det är mer spårbart, då domstolen, vid bevisprövningen, kan se när underskriften skedde och hur den har använts.¹²⁴ Detta är dock under förutsättning att det är en kvalificerad CA som är betrodd som underskriften härrör från. En elektronisk underskrift liknar mer ett sigill än en ordinär namnteckning, eftersom vid användandet av ett sigill kan domstolen inte avgöra att detta har gjorts av en behörig person eller inte. Detsamma gäller för elektroniska underskrifter, då personen som har fått tillgång till lösenordet kan då använda sig av underskriften.¹²⁵

4.2.2 Bevisbörda och beviskrav

Svensk bevisrätt bygger på den allmänna principen om fri bevisprövning.¹²⁶ Domaren måste alltså vid bedömning av bevisbördans placering och beviskravets förhöjning, ta hänsyn till vilka allmänna konsekvenser domen kan ge i allmänheten. Förhöjda beviskrav kan leda till att en parts incitament att säkra starka bevis ökar. Å andra sidan, kan sådana krav leda till orättvis ansvarsfördelning mellan parterna i enskilda fall. Däremot, om beviskraven sänks, kan det skapa rättsosäkerhet eftersom det blir svårt att på förhand avgöra hur ansvaret för bevisningen ska fördela sig.¹²⁷

¹²³ Se Kihlman (2013), s. 100.

¹²⁴ Ibid. s. 72.

¹²⁵ Se Ds 1998:14 s. 135 ff.

¹²⁶ Se Hultmark (1998) s. 87.

¹²⁷ Ibid.

4.2.2.1 Vem bär bevisbördan för elektroniska underskrifter?

Vid användande av elektroniska underskrifter, är det viktigt för avtalsparter att vid alla typer av avtal bedöma om det finns tillräcklig bevisning för att kunna styrka motpartens identitet.¹²⁸

I svensk rätt finns alltså ingen begränsning för att värdera elektroniska underskrifter som bevisning.¹²⁹ Regeringen anser att det inte finns något skäl att låta elektroniska underskrifter att avvika från de tillämpade bevisreglerna.¹³⁰

Bevisbördan brukar föras över till den part som typiskt sett har bäst möjligheter att säkra bevis.¹³¹ Vid användande av elektroniska underskrifter är förfalskningar av utställare och innehåll betydligt svårare att framkalla än när det gäller fysiska underskrifter på pappershandlingar. Med denna anledning antogs det av lagstiftaren att elektroniska underskrifter som är avancerade och utfärdas av kvalificerade CA, kan likställas med fysiska underskrifter.¹³²

Inom den fordringsrättsliga doktrinen har bevisbördan för en förfalskad underskrift på ett skuldebrev ålagts borgenären.¹³³ Trots det, om innehållsförfalskning hade påståtts, var det i princip gäldenären som har bevisbördan då.¹³⁴

Som vi har kunnat se i denna studie, finns det elektroniska underskrifter med olika säkerhetsgrader. Främst finns det avancerade elektroniska underskrifter och kvalificerade elektroniska underskrifter. BankID är en avancerad men inte kvalificerad elektronisk underskrift.¹³⁵ Vid elektroniska transaktioner är det viktigt att reflektera över hur stor risken är för att motparten kan påstå att de är någon annan. Därför bör den grad av säkerhet, vare sig det handlar om avancerade underskrifter eller kvalificerade, anpassas till riskerna med transaktionen. Banktransaktioner kräver högre grad av säkerhet och mindre riskfyllda transaktioner, såsom köp av en bok på internet kräver mindre grad av säkerhet.¹³⁶

¹²⁸ Se Ramberg och Ramberg (2019) s. 57.

¹²⁹ Se Prop. 1999/2000:117 s. 17.f.

¹³⁰ Se Ds 1998:14 s. 185.; Se Ds 1999:73 s. 23.

¹³¹ Se Hultmark (1998) s. 87.

¹³² Se Prop. 1999/2000:117 s. 17.

¹³³ Se Kihlman (2013) s. 67.

¹³⁴ Se Hessler, 1981 s. 31 f.

¹³⁵ Ramberg och Ramberg (2019) s. 57.

¹³⁶ Ibid.

Nedan kommer två rättsfall att presenteras, ett från Högsta domstolen och ett från Göta Hovrätt. Om läsaren vill läsa fler Hovrättsfall som behandlar bevisbördan vid förfalskning av elektroniska underskrifter, hittar läsaren dessa i denna fotnot.¹³⁷

4.2.2.2 NJA 2017 s. 1105

Tidigare har det saknats praxis kring frågan om äktheten i en elektronisk underskrift eller innehållet i ett elektroniskt dokument som har signerats med en elektronisk underskrift. Bevisbördan åvilar den som påstår förfalskning, vid en eventuell invändning om förfalskning om elektronisk underskrift.¹³⁸ Men tack vare NJA 2017 s. 1105, har HD nu uttalat sig om bevisläget när en person förnekar sin elektroniska underskrift. Fallet handlade om att en bank hävdade att innehavaren av en bankdosa med personlig kod var bunden vid ett låneavtal som slutits via bankens webbsida. Banken ansåg sig ha kunnat visa med hög sannolikhet att den som använde sig av den elektroniska underskriften för att signera låneavtalet hade behörighet att teckna avtalet. I detta fall gjorde HD en bedömning i två steg. Det första var om den aktuella underskriften faktiskt hade använts och det andra steget var vem som hade använt det.¹³⁹ Om det var via en avancerad elektronisk underskrift, exempelvis BankID, är utgångspunkten att den är icke-manipulerad och därför har skapats med hjälp av personlig kod. Därmed ska det antas att innehavaren av den avancerande elektroniska underskriften behöver, om inte annat, ha gjort det antagligt att användandet av underskriften skett av en obehörig person.¹⁴⁰ Därför prövade HD inte denna invändning, och bevisbördan hamnade hos gäldenären.

4.2.2.3 HovR T-1591-19

I detta fall från Göta Hovrätt, har NJA 2017 s.1105 varit vägledande för avgörandet i bägge instanser. Målet handlar även, likt NJA 2017 s. 1105, om en son som har tagit lån i sin mammas namn, med hjälp av mammans BankID.

Tingsrätten har bedömt att mamman i detta fall har gett sonen tillgång att skaffa BankID i hennes namn. Tingsrätten menar på att obehörig användning, som sker av någon annan än innehavaren av underskriften utan att denne haft innehavarens

¹³⁷ Se HovR för Övre Norrland T 713-18, Svea HovR T 11184-17 och HovR för Västra Sverige T 3583-17.

¹³⁸ Se UNICITRAL Model Law on Electronic Signatures, artikel 11 a.

¹³⁹ Se NJA 2017 s. 1105 Punkt 16.

¹⁴⁰ Ibid. punkt 19-20.

samtycke till användningen har inte uppfyllts.¹⁴¹ Långivaren har också kunnat visa att den tekniska lösning som använts för att ingå ett låneavtal motsvarar skapandet av en avancerad elektronisk underskrift, och finns det inget som tyder på att det vid aktuellt tillfället funnits tekniska problem med det använda systemet. Därför föll bevisbördan på mamman som också blev ålagd att betala hela den förfallna fordran.

Hovrätten tolkade inte som tingsrätten gjorde och menade på att mamman inte hade ingått avtal med långivaren, med anledning av att mamman hade gjort det antagligt att hennes elektroniska underskrift har använts obehörigen. Detta beviskrav uppfylldes eftersom mamman aldrig hade gett sitt samtycke till sonen om att skaffa ett BankID i hennes namn på hans telefon då mamman inte hade lånat ut sitt bankkontonummer eller sin bankdosa.¹⁴² Slutresultatet blev att hovrätten friade mamman från betalningsskyldigheten hon hade blivit ålagd i tingsrätten.

Läsaren bör ha i åtanke att överklagande av fallet kan ske, med tanke på att detta är ett Hovrättsfall. I skrivande stund, har prövningstillstånd ännu inte sökts för att få fallet avgjort i Högsta domstolen.

4.3 Sammanfattning

Riskerna med att använda elektroniska underskrifter kan vara förödande för en fysisk eller juridisk person. En av riskerna med att använda sig av elektroniska underskrifter är att det kan ge upphov till brottsliga handlingar såsom urkundsförfalskning. Vem som har bevisbördan vid användandet av elektroniska underskrifter och vilka beviskrav som ställs på parterna har diskuterats i detta kapitel. Läsaren har fått ta del av det första prejudikat när det kommer till bevisbördan vid obehörig användning av elektronisk underskrift. Utgångspunkten i NJA 2017 s. 1105, fastställdes till att gäldenären måste göra det antagligt för domstolen att dennes elektroniska underskrift har använts obehörigen. Dock har ett nytt Hovrättsfall, med liknande omständigheter, prövat principerna som ställs i NJA 2017 s. 1105. Hovrätten har valt att inte tolka principerna på samma sätt.

¹⁴¹ Se Växjö Tingsrätt, T 4629-18, s. 12.

¹⁴² Se Göta Hovrätt, T 1591-19, s. 3.

5. Formkrav vid köp av fast egendom

5.1 Inledning

I Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL) finns det inga hinder för bindande avtal ingås med digital teknik.¹⁴³ I olika lagtexter finns det särskilda bestämmelser för vissa avtalstyper med olika krav på skriftlighet. Varken Köplagen eller Konsumentköplagen ställer upp krav på att avtal ska ha någon särskild form. Om inget annat framgår kan alltså parterna ingå avtal och utföra rättshandlingar på valfritt sätt.¹⁴⁴

Vid ingående av avtal, kan dessa avtal ha ett krav på hur de ska vara utformade. Vissa avtal kan ha särskilda bestämmelser medan andra avtal kan vara väldigt informella och dispositiva.¹⁴⁵ År 2002 beslutade Regeringen att olika departement inom Regeringskansliet skulle se över dåvarande formkrav för att kartlägga behoven av förändringar. Syftet var att undanröja onödiga hinder för elektronisk kommunikation och dokument- och ärendehantering.¹⁴⁶ Denna arbetsgrupp fick namnet FORMEL-gruppen. Deras bedömning utmynnande i att de formkrav som rör statliga myndigheter bör utgångspunkten vara att behov av anpassning föreligger för alla hindrande formkrav, medan formkrav inom andra rättsområden, exempelvis civilrätten, fick bedömningen av behovet göras från fall till fall.¹⁴⁷

I detta kapitel kommer läsaren att få en genomgång i vad som gäller vid avtal om fastighetsköp, vilka formkrav som ställs och vilka rättsliga konsekvenser som kan påföras vid brott av formkraven.

¹⁴³ Se Grönfors och Dotevall (2016) s. 64

¹⁴⁴ Se Kihlman (2016) s. 39.

¹⁴⁵ Se Ds 2003:29 s. 1

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Ibid. s. 41.

5.2 Innebörden av ett formkrav

Med formkrav menas krav på att ett dokument eller meddelande ska ha en viss form eller tillkomma på visst sätt för att ha en viss rättsverkan.¹⁴⁸ När parter ingår avtal med varandra, är utgångspunkten att avtal kan ingås formlöst.¹⁴⁹ Legala formkrav är tvingande för parter, då de finns uttryckligen i lagtexten, se 1 § tredje stycket AvtL, och 4 kap. 1 § Jordabalken (JB). Detta innebär att parterna inte kan komma överens om att åsidosätta dessa formkrav på avtalet och få rättslig verkan.

Formkraven bringar inte bara gott till avtalsrättsliga frågor.¹⁵⁰ Risken med formkrav är att illojalt beteende kan skapas genom att återkalla ett löfte eller sin vilja, tack vare brister i formkraven. Dessutom ger formkrav upphov till att ovana personer vid affärer kan bli lurade och utnyttjade. Om en person medger att hen har lämnat ett löfte.¹⁵¹

5.2.1 Formkrav vid köp av fast egendom

”Köp av fast egendom slutes genom upprättande av köpehandling som underskrives av säljaren och köparen. Handlingen skall innehålla en uppgift om köpeskillning och förklaring av säljaren att egendomen överlåtes på köparen. Köpes utom fast egendom även annat mot en gemensam köpeskillning, är det tillräckligt att köpehandlingen innehåller en uppgift om gemensam köpeskillning.

Om säljaren och köparen vid sidan av köpehandlingen har träffat överenskommelse om annan köpeskillning än den som anges i köpehandlingen, är den överenskommelsen ogiltig. Mellan säljaren och köparen gäller i stället den köpeskillning som anges i köpehandlingen. Denna köpeskillning får dock jämkas om det med hänsyn till köpehandlingens innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt är oskäligt att den köpeskillningen skall vara bindande.

Köp som inte uppfyller föreskrifterna i första stycket är ogiltiga. Dock är förvärv, som har gjorts enligt lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt eller kooperativ hyresrätt eller lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället, giltiga även om föreskrifterna i första stycket inte har iakttagits.”¹⁵²

När elektroniska underskrifter används i avtal med formkrav, uppstår frågan om detta formkrav är tillgodosedd eller inte. För att kunna besvara denna fråga bör man förstå bakomliggande syfte med formkravet och om dessa kan tillgodoses via elektroniska medier.¹⁵³ Förutom vad som har sagts i inledningen, kan syftet med att

¹⁴⁸ Se Ds 2003:29 s. 7.

¹⁴⁹ Se Ramberg och Ramberg (2019) s. 125.

¹⁵⁰ Ibid. s. 127.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² 4 kap. 1 § JB.

¹⁵³ Se Hultmark (1998) s. 65.

ha formkrav vara exempelvis ta bort oklarheter vid tvister om ett avtal har slutits, avtalets innehåll och vem som har avtalat.¹⁵⁴ En av anledningarna till att formkrav vid fastighetsöverlåtelser enligt JB uppkom var för att kunna klarlägga äganderättsövergången för parterna, men även för tredje man, exempelvis Lantmäteriet.¹⁵⁵ En ytterligare anledning var att överlåtelserna får sin verkan efter ett moget övervägande och beslut, samt att medföra ett visst skydd mot förekomsten av tvång och förfalskningar.¹⁵⁶

Vid köp av egendom används ett så kallat formalavtal.¹⁵⁷ Detta innebär att det krävs viss form för att avtalet ska vara giltigt, bland annat parternas underskrift. Skillnaden mellan ett formalavtal och ett så kallat konsensualavtal är att vid formalavtal blir parterna bundna att sälja eller köpa fastigheten endast genom att uppfylla vissa formkrav, bland annat att bägge parter ska ha undertecknat köpehandlingen enligt 4 kap. 1 § JB.¹⁵⁸

Ett konsensualavtal grundas på två viljeförklaringar, anbud och accept, som har ett innehåll som parterna binder sig till. Konsensualavtal omfattar AvtL:s första kapitel.¹⁵⁹ En viljeförklaring i form av anbud är alltså bindande med anledning av att anbudet inte kan återkallas och vid accept har avtal kommit till stånd.¹⁶⁰

En överlåtelse innebär att äganderätten till den fasta egendomen flyttas från en part till en annan. JB innehåller inte någon bestämmelse om elektroniska underskrifter vid köp av fast egendom.¹⁶¹ Betyder detta att formkravet för underskrifter vid köpehandling av fastighet endast kan uppfyllas med en fysisk underskrift, inte en elektronisk underskrift?

5.2.1.1 Krav på egenhändig namnunderskrift

Ett krav på underskrift innebär i svensk lagstiftning, om inte annat sägs, ett krav på att avtalet måste ingås genom en underskrift med penna och papper.¹⁶² När det ställs

¹⁵⁴ Se Ramberg och Ramberg (2019) s. 126.

¹⁵⁵ Se Prop. 1970:20 del B 1 s. 122 ff.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Se Grauers (2016) s. 30.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Se Grönfors och Dotevall (2016) s. 66.; Se Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 37.

¹⁶⁰ Se Grönfors och Dotevall (2016) s.42.

¹⁶¹ Se Kihlman (2013) s. 21.

¹⁶² Se Prop. 2001/02:142 s. 70.

krav på att ett dokument ska undertecknas, behöver det i allmänhet inte vara en egenhändig namnunderskrift.¹⁶³ Enligt svensk rätt finns det endast få lagstadgade krav på underskrift vid civilrättsliga transaktioner.¹⁶⁴ Ett av undantagen som finns i svensk rätt är krav på egenhändig underskrift enligt 4 kap. JB. Tanken är att den som signerar en köpehandling ska ta ett djupt andetag och fundera på denne verkligen vill binda sig. Det finns ingen lagstiftning på hur en namnunderskrift ska se ut.¹⁶⁵ Om en part vill skriva endast ett "X" på köpehandlingen, kan denne tekniskt sett göra det. Dock kommer motparten kanske inte acceptera denna underskrift, eftersom motparten kan vara mån om att säkra bevisning om vem som skrev under avtalet.¹⁶⁶

Som det har nämnts i föregående kapitel, får en elektronisk underskrift inte nekas rättslig effekt endast på grund av att den är elektronisk, enligt artikel 25 i eIDAS-förordningen. eIDAS-förordningen behandlar alltså identifikationen av underskriften, men inte en parts vilja att binda sig vid avtalet.¹⁶⁷

Enligt artikel 3 i eIDAS-förordningen, påverkar inte denna förordning nationell rätt eller unionsrätt som avser ingående av avtal och dess giltighet eller andra rättsliga eller förfarandemässiga skyldigheter avseende formkrav. Detta innebär att eIDAS-förordningen inte kan påverka ett civilrättsligt kontrakt och dess formkrav, i vårt fall en köpehandling.

Lantmäteriet har utrett behovet av elektroniska underskrifter vid överlåtelse av fast egendom. Deras bedömning är att det finns en tydlig stor efterfrågan på att kunna upprätta elektroniska fångeshandlingar.¹⁶⁸ Utgångspunkten borde då vara att privata aktörer ska tillhandahålla tjänster för upprättande av elektroniska köpehandlingar och den elektroniska underskriften bör vara på nivån kvalificerad,

¹⁶³ Se Hultmark (1998) s. 66.

¹⁶⁴ Se Karlström, Är ett löfte att teckna aktier rättsligt oförbindande? JT 2002-03, s. 57.

¹⁶⁵ Se Ramberg och Ramberg (2019) s. 129.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Ibid. s. 130.

¹⁶⁸ Lantmäteriet, 'Fastighetsöverlåtelser i en digital tid' <<https://www.lantmateriet.se/contentassets/50c7b8feec4744e5a0fa2ffaf0ea07ec/fastighetsoverlatelser-i-en-digital-tid.pdf>> s. 2(besökt 2020-01-09).

då denna säkerhetsnivå uppfyller de bakomliggande syftena med formkraven enligt 4 kap. 1 § JB.¹⁶⁹

5.2.2 Rättsliga påföljder vid brott mot formkravet

Vid fastighetsköp, uppkommer bundenhet av avtalet först när båda parter skrivit under köpehandlingar.¹⁷⁰ Detta kallas för ömsesidighetsprincipen, eftersom bundenheten inträder samtidigt för båda parter.¹⁷¹ Om det finns flera parter som är köpare eller säljare, är avtalet inte bindande förrän samtliga parter har skrivit under köpehandlingen. Detta innebär att innan alla parter har skrivit under är formkravet inte uppfyllt, och därmed kan var och en av parterna åberopa formfelet.

Problem som kan uppstå med detta är att den part som först har skrivit under kontraktet kan ångra sig ända in till dess att andra parten skrivit under eller att det har kommit till den andra parten tillhanda. I NJA 2000 s. 747 I och II prövades två fall där säljaren, som hade undertecknat köpehandlingen, i det ena fallet gett det till sin egen advokat och i det andra fallet gett det till sin mäklare. Köparen hade inte tagit del av kontraktet i något av fallen. HD bedömde att kontraktet inte var utgivet när säljaren hade skickat det till sin egen advokat, men det hade blivit utgivet och bindande när kontraktet hade getts till mäklaren.¹⁷² Därför sker i de flesta fall att köpehandlingen undertecknas av säljare och köpare vid samma tillfälle.¹⁷³

5.2.2.1 Ogiltighet enligt 4 kap. 1 § tredje st. JB

Rättsföljden av att formkrav på underskrift inte fullföljs vid fastighetsköp är att köpet blir ogiltigt.¹⁷⁴ Så länge formkravet enligt 4 kap. 1 § 1 st. JB inte är uppfyllt är i princip ingen av parterna bunden av åtagande att sälja eller köpa och är ej heller skadeståndsskyldig.¹⁷⁵ Köpet blir dock inte ogiltigt av sig själv, utan någon av

¹⁶⁹Lantmäteriet, 'Fastighetsöverlåtelse i en digital tid' <<https://www.lantmateriet.se/contentassets/50c7b8feec4744e5a0fa2ffaf0ea07ec/fastighetsoverlatelser-i-en-digital-tid.pdf>> s. 3 (besökt 2020-01-09).

¹⁷⁰ Se NJA 2012 s. 1095.

¹⁷¹ Se Grauers (2016) s. 47.

¹⁷² Se A. Aldercreutz, Ytterligare om fullbordande av fastighetsköp, JT 2001-02, s. 452.

¹⁷³ Se Grauers (2016) s. 48.

¹⁷⁴ 4 kap. 1 § 3 st. JB; Se Ramberg och Ramberg (2019) s. 131.

¹⁷⁵ Grauers, Jordabalk (1970:994) 4 kap. 1 §, Karnov 2020-01-09.

parterna måste åberopa formfelet. Är båda parter överens om köpets bestående, kan de åtgärda felet eller skriva en ny köpehandling som uppfyller formkravet.¹⁷⁶

5.2.2.2 Förfalskad köpehandling och godtrosvärv

Utifrån de uppställda krav på vad en urkund är i avsnitt 4.2.2.1., kan det konstateras att en köpehandling är en urkund. Detta innebär att, förutom ogiltighet, att den som förfalskar en köpehandling, kan bli åtalad för urkundsförfalskning, enligt 14 kap. 1 § BrB.

18 kap. JB behandlar godtrosvärv, där köpehandlingen har varit förfalskad. Enligt 18 kap. 1 § JB ska fast egendom som har förvärvats genom överlåtelse och var överlåtaren inte rätt ägare till fastigheten på grund av att hens eller hens företrädares åtkomst var ogiltig eller av annat skäl, ska förvärvet anses vara giltigt, om lagfart på egendomen vid överlåtelsen var beviljad för överlåtaren. Här är det en fråga om förvärvaren är i god eller ond tro. Om förvärvaren varken ägde eller bort äga kännedom om att överlåtaren inte var rätt ägare är förvärvet giltigt.¹⁷⁷ Vidare säger bestämmelsen 18 kap. 3 § 1 p. JB att bestämmelsen i 18 kap. 1 § JB inte är tillämplig om handlingen är förfalskad eller utfärdad av någon som saknade behörighet eller kommit till under sådant tvång som avses i 28 § AvtL.

Om ett förvärv har gjorts grundat på en förfalskad köpehandling eller via godtrosvärv har den rätta ägaren rätt till ersättning av staten för sin förlust. Har den rätta ägaren medverkat till förlusten genom att utan skälig anledning underlåta att vidta åtgärd för bevara sin rätt eller har hen på annat sätt medverkat till förlusten genom eget vållande, ska ersättningen skäligt nedsättas eller helt bortfalla, se 18 kap. 4 – 4 a §§ JB.

5.3 Sammanfattning

Läsaren har nu fått en genomgång om hur avtal om fastighetsköp kommer till stånd enligt 4 kap. 1 § JB, vilka formkrav som ställs och vilka rättsliga konsekvenser som kan uppstå vid brott av formkraven. Formkraven har syftet att ta bort oklarheter vid tvister om ett avtal har slutits, avtalets innehåll och vem som har avtalat. En rapport från Lantmäteriet om möjligheten att använda sig av elektroniska medier vid köp

¹⁷⁶ Se Grauers (2016) s. 44.

¹⁷⁷ Jensen, Jordabalk (1970:994) 18 kap. 1 – 4 §§, Karnov 2020-01-09.

av fast egendom har behandlats. Deras slutbedömning är att de inte ser några hinder för ordalydelsen i 4 kap. 1 § JB att ändras så att elektroniska underskrifter kan användas, dock bör underskriften ha den högsta säkerhetsnivån enligt eIDAS-förordningen. Formkravet underskrift vid köp av fast egendom ställer kravet på att den ska vara egenhändig, det vill säga underskriften vara på papper och skrivas med penna. De rättspåföljder som kan uppstå vid brott mot formkravet enligt 4 kap. 1 § JB är ogiltighet. Den som förfalskar en köpehandling med förfalskad underskrift kan även bli åtalad för urkundsförfalskning enligt 14 kap. 1 § BrB. I detta avsnitt har även godtrosväriv behandlats och redogjorts för enligt 18 kap. JB.

6. Slutsatser

6.1 Inledning

I kapitel 2, 3 och 4 beskrevs den tekniska bakgrunden till elektroniska underskrifter, hur regleringen har varit historisk och hur regleringen av elektroniska underskrifter ser ut nu samt vilka risker det kan finnas med att använda sig av elektroniska underskrifter.

Tekniken består främst av att viss information kan signeras genom att datamängden förbehandlas med ett "Hash-värde", som inte är omväntbart. Sedan kan denna information krypteras. Krypteringen har sitt syfte främst till att säkerställa informationen mellan parterna består konfidentiell och därmed kan säkerställa att informationen inte ändrats. Elektroniska underskrifter bygger på den så kallade asymmetriska krypteringsmetoden. Metoden innebär att ett unikt nyckelpar, som består av en hemlig nyckel och en publik, används för att kryptera och dekryptera information. Den tredje parten, CA, som utfärdar certifikaten för att säkerställa identifieringen av parterna vid en signering, spelar också en stor roll. En CA har en viktig funktion i samhället, för att kunna upprätthålla det allmänna förtroendet för elektroniska underskrifter. Vi kan använda oss skolboksexemplet – om en korvkiosk utfärdar certifikat, hur trovärdigt blir det certifikatet när den andra parten ser att certifikatet är utfärdat av korvkiosken? Troligtvis inte alls. Därför är viktigt att eIDAS-förordningen behåller de höga säkerhetskrav som finns på kvalificerade utfärdare av certifikat. Om medlemsstaterna blir mer bekanta med eIDAS-förordningen, kan det förhoppningsvis leda till att förordningen kan anpassas till civilrättsliga frågor om ingående och giltighet.

6.2 Vad gäller idag enligt regleringen av elektroniska underskrifter?

eIDAS-förordningen är ett initiativ från EU för att främja tydlighet och enhetlig reglering för medlemsländernas olika elektroniska ID-system och betrodda tjänster. Detta har lett till att det har blivit ett ömsesidigt erkännande av dessa betrodda tjänster och därmed bedöms säkerheten och förtroendet för elektroniska

underskrifter ha ökat. Av det som har framkommit i denna studie kan en slutsats dras. eIDAS-förordningen har inspirerat många nya utredningar om hur digitaliseringen moderniserar samhället. Tekniken för elektroniska underskrifter är i konstant utveckling, vilket leder till att det juridiska arbetet kräver mycket arbete.

Tack vare att eIDAS-förordningen trädde i kraft, stiftades en ny lag som skulle komplettera eIDAS på nationell nivå. Som det även har blivit presenterat i denna studie, har eIDAS-förordningen liksom Signaturdirektivet, inte påverkat nationell rätt eller unionsrätt gällande förfarandemässiga skyldigheter till formkrav. Detta kan tolkas som att svensk rätt påverkas i högre grad av förordningen, eftersom att det finns få lagar med formkrav i svensk rätt. I fallet NJA 2017 s. 1105, gav HD sitt första prejudikat för tvistemål med elektroniska underskrifter. Därefter har flertal rättsfall från Hovrätten tolkat denna rättspraxis på olika sätt. Detta innebär dock ingen förändring av den elektroniska underskriftens rättsverkan enligt eIDAS.

Sammanfattningsvis är alltså förordningen mer inriktad på erkännande av utländska liknelser på den inre marknaden, när det kommer till elektroniska underskrifters rättsverkan. Även om eIDAS-förordningen har fyllt i de luckor som behövdes fyllas ifrån Signaturdirektivet, kan den även behövas revideras och uppdateras för att kunna möta den snabba tekniska utvecklingen och ökade globaliseringen. Jag ställer mig positiv till den ambition som eIDAS-förordningen hade när den trädde i kraft. Det är viktigt att skapa tydliga regler som tillämpas likadant i samtliga medlemsländer. Detta resulterar i säkerheten och förtroendet för elektronisk handel och elektroniska underskrifter främjas och stärks. Det som återstår att se är huruvida eIDAS-förordningen kan revideras och tillämpas på civilrättsliga områden, än endast de förvaltningsrättsliga som förordningen riktar sig in på för tillfället.

6.3 Kan ett giltigt fastighetsköp komma till stånd med hjälp av elektroniska underskrifter?

När det kommer till formalavtal är det en allmän uppfattning att vid krav på underskrift måste det uttryckligen anges i lagtexten för att elektroniska underskrifter ska bli bindande. Detta har uttryckts i både förarbeten och doktrinen. Detta resulterar i att svaret på min andra frågeställning blir att *formkravet underskrift enligt 4 kap. 1 § 1 st. JB förhindrar användandet av elektroniska underskrifter vid köp av fastighet.*

Som det har beskrivits tidigare i studien, är syftet med formalavtal att uppmärksamma parterna om avtalsinnehållets värde, exempelvis fastighet, och därmed kan kräva en viss eftertanke. Med tanke på att den tekniska utvecklingen ökar ständigt, ökar användningen av tekniska lösningar. Dessa tekniska lösningar som kan underlätta vardagen för många individer, kan även leda till att fler obehöriga försöker utnyttja denna lösning via hacking eller id-kapning. Detta skulle innebära att risken för antalet bedrägerier vid fastighetsöverlåtelser skulle öka. Detta kan bli en kostsam och ansträngande situation för både säljare och köpare. Här kan det uppstå en avvägning för lagstiftaren. Är samhället redo för ett sådant steg som skulle innebära att vi kan göra, förmodligen den största affären i vårt liv, via elektroniska medier? Tanken av att effektivisera våra affärer på ett säkert sätt är en sak i sig, men det kan bli på bekostnad av förhastade beslut. Dessa beslut kan kosta individen mycket pengar att ta sig ur. Det kan alltså vara positivt om processen vid fastighetsöverlåtelse tar lite längre tid, då alla involverade parter verkligen kan fundera över sitt val.

För att demonstrera för läsaren hur brott vid liknande situationer kan uppstå, har jag valt att skapa ett fiktivt scenario där dels formkravet underskrift skulle kunna uppfyllas dels med rådande rättsläge och dels elektroniskt:

Person A är ägaren av fastighet 123. Person B är son till A och har kommit åt person A:s mobila BankID. Person C är en godtrosförvärvande. B har fått lagfart på fastigheten 123 genom att förfalskat A:s underskrift. B har sedan överlåtit fastigheten till C, som ej visste eller borde ha vetat att B inte var rätt ägare till fastigheten. C har alltså gjort ett godtrosförvärv från B.

Utifrån detta scenario, baserat på *gällande rätt* enligt 4 kap. 1 § JB, ska köpehandlingen vara undertecknad med bägge parter fysiska underskrift för att avtal ska ha kommit till stånd. Detta kommer att resultera i att vare sig B eller C inte kommer kunna söka lagfart, eftersom köpehandlingen är signerat med en elektronisk underskrift. Dessutom innebär det att B har begått brottet urkundsförfalskning enligt 14 kap. 1 § BrB. Huvudregeln i 18 kap. 1 § JB är att fast egendom som godtrosförvärvs, blir giltigt mot den rätte ägaren. Dock uttrycker undantagsregeln i 18 kap. 3 § JB att om lagfart har beviljats den felaktiga ägaren

genom en förfalskad handling, skyddas den rätte ägaren från att förlora äganderätten.¹⁷⁸

Om vi nu antar att *elektronisk underskrift uppfyller kravet på underskrift* enligt 4 kap. 1 § JB, blir de sakrättsliga konsekvenserna annorlunda. Eftersom alla formkrav på köpehandlingen är uppfyllda blir det en korrekt handling och person C blir rätt ägare till fastigheten enligt 18 kap. 1 § JB. Undantaget i 18 kap. 3 § JB gäller vid förfalskning. Att genom vilseledande agerande upprätta en handling ryms inte i undantagen. I detta fall skulle, enligt 18 kap. 4 a § JB, staten få gå in och täcka den förlust som skedde för den vilseledde.

Det ska inte anses vara omöjligt att i framtiden även blir möjligt för parter att underteckna formalavtal såsom vid fastighetsöverlåtelse, med en elektronisk underskrift. Enligt Lantmäteriets utredning, verkar allmänheten efterfråga denna möjlighet och Lantmäteriet bedömer att de rättsregler om elektroniska underskrifter som är aktuella idag är tillräckliga för att kunna realisera detta. Om en lagändring eller tillägg skulle genomföras, bör det alltid finnas en bedömning till grund av vilka risker och förtjänster detta skulle kunna medföra. I kapitel 4 har riskerna med elektroniska underskrifter behandlats. Faktum är att risken, inte bara vid fastighetsöverlåtelse, att bli ofrivilligt bunden av det höga tempot vid elektroniska medier, kan även läggas på elektroniska underskrifter. Idag är det möjligt att kunna förbinda på några minuter sig till lån med nästintill ockerräntor, men innebär det att tekniken ska klandras eller människan irrationalitet?

6.4 Avslutande ord

Jag anser att det viktigt att lagstiftaren och staten motverkar digitala hinder så att lagarna inte hamnar efter den tekniska utvecklingen. Jag är övertygad om att Sverige kommer att ligga i framkant när det handlar om elektroniska underskrifter. Även om det återstår en del av implementeringen av eIDAS-förordningen bland medlemsländerna.

¹⁷⁸ Se avsnitt 4.2.1. samt 5.2.2.2.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

Ds 1998:14 Digitala signaturer - en teknisk och juridisk översikt.

Ds 1999:73 Elektroniska signaturer.

Ds 2003:29 Formfel formkrav och elektronisk kommunikation.

Ds 2019:18 Digital kommunikation i domstolsprocesser.

SOU 1996:40 Elektronisk dokumenthantering.

SOU 2017:114 Reboot – omstart för den digitala förvaltningen.

SOU 2019:14 Ett säkert statligt ID-kort – med e-legitimation.

Propositioner och regeringsskrivelser

Prop. 1970:20 Förslag till jordabalk.

Prop. 1999/2000:117 Lag om kvalificerade elektroniska signaturer, m.m.

Prop. 2001/02:142 Ändringar i lagen om offentlig upphandling, m.m.

Prop. 2011/12:1 Budgetpropositionen för 2012.

Prop. 2012/13:74 Förfalsknings- och sanningsbrotten.

Prop. 2015/16:72 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering.

Prop. 2015/16:125 Skuldsanering – bättre möjligheter för överskuldsatta att starta om på nytt.

Prop. 2017/18:1 Budgetpropositionen för 2018.

Prop. 2019/20:8 Digitaliserade hyresförhandlingar.

Utskottsbetänkanden

bet. 2011/12:TU1 Förslag till nytt mål för IT-politiken.

bet. 2019/20:CU4 Digitaliserade hyresförhandlingar.

Övrigt riksdagstryck

rskr. 2011/12:87

rskr. 2019/20:50

Ju2019/01281/L4

Finland

RP 146/2010 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagstiftning om fastighetsköp, pantsättning och inskrivningsförfarande på elektronisk väg

Europeiska unionen

Europeiska rådet

Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 1999/93/EG av den 13 december 1999 om ett gemenskapsramverk för elektroniska signaturer, EGT 2000 L 13/12

Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, EUT 2014 L 257/73

Europeiska kommissionen

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden, KOM(2012) 238 final

Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska Ekonomiska och Sociala Kommittén och Regionkommittén - En digital agenda för Europa, KOM(2010) 245 slutlig

Meddelande från Kommissionen - Europa 2020 – en strategi för smart och hållbar tillväxt för alla, KOM(2010) 2020 slutlig

[”Trusted List Sweden”], Europeiska Kommissionen,

<<https://webgate.ec.europa.eu/tl-browser/#/tl/SE>> (Besökt 2020-01-09).

Litteratur

Adlercreutz, Axel, Gorton, Lars & Lindell-Frantz, Eva, *Avtalsrätt 1*, 14:e upplagan 2016, Juristförlaget, Lund, 2016.

Aldercreutz, Axel, 'Ytterligare om fullbordande av fastighetsköp', *JT* 2001-02, s. 452-455.

Al-Zubi & Al-Trawneh (2016), 'The Electronic Signature and the Problems of Its Practical Applicable'. *International Journal of Humanities and Social Science*, vol. 6, nr 12, s. 67-77.

Bernitz, Ulf & Kjellgren, Anders, *Europarättens grunder*, Sjätte upplagan, Norstedts juridik, Stockholm, 2018.

Dahlman, Christian & Wahlberg, Lena (red.), *Juridiska grundbegrepp: en vänbok till David Reidhav*, Studentlitteratur AB, Lund, 2019.

Grauers, Folke, *Fastighetsköp*, 21., [rev.] uppl., Juristförlaget, Lund, 2016.

Grönfors, Kurt & Dotevall, Rolf, *Avtalslagen: en kommentar*, Femte upplagan, Wolters Kluwer, Stockholm, 2016.

Halvarsson, Andreas & Morin, Tommy, *Elektroniska signaturer: e-affärer utan elände med identifiering, signering och kryptering*, Studentlitteratur, Lund, 2000

Hessler, Henrik, *Obehöriga förfaranden med värdepapper: en studie över de civilrättsliga verkningarna av förfalskning och annan oegentlighet beträffande löpande skuldebrev, växlar, checkar och bankböcker*, 2., [revid.] uppl., Norstedt, Stockholm, 1981

Hultmark, Christina, *Elektronisk handel och avtalsrätt*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 1998.

Karlström, Henrik, 'Är ett löfte att teckna aktier rättsligt oförbindande?' *JT* 2002-03, s. 57-67.

Kihlman, Jon (red.), *Elektronisk signering: en antologi*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013.

Kihlman, Jon, *Köprätten: en introduktion*, 8., [rev.] uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2016.

Lax, Buccafurri & Caminiti (2015), 'Digital Document Signing: Vulnerabilities and Solutions'. *Information Security Journal, A Global Perspective*, vol. 24, nr 1, s. 1-14.

Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, Andra upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2018.

Ramberg, Jan & Ramberg, Christina, *Allmän avtalsrätt*, Elfte upplagan, Norstedts juridik, Stockholm, 2019.

Trolle Önnerfors, Elsa & Wenander, Henrik, *Att skriva rätt: goda råd för att skriva uppsats i juridik*, Andra upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2019

Internetkällor

Spendrups 'Ses i baren - inte i domstolen' <<https://www.spendrups.se/media/nyheter/ses-i-baren-inte-i-domstolen/>> (Besökt 2020-01-09).

Norrlands Guld 'Ölavtalet' <<https://olavtalet.se/sa-funkar-det/>> (Besökt 2020-01-09).

Finansiell ID-Teknik, 'Statistik BankID – Användning och innehav till och med november Månad' <<https://www.bankid.com/assets/bankid/stats/2019/statistik-2019-11.pdf>> (besökt 2020-01-09).

Övriga källor

Asp, Brottsbalk (1962:700) 14 kap. 1 §, Lexino <https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/527533?st=lexino&t=ANNOTATIONS#SFS1962-0700_K14_P1> (besökt 2020-01-09).

Friberg, Brottsbalk (1962:700) 1 kap. 2 §, Lexino <https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/527533?st=lexino&t=ANNOTATIONS#SFS1962-0700_K1_P2> (besökt 2020-01-09).

Grauers, Jordabalk (1970:994) 4 kap. 1 §, Karnov <https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/527712?t=ANNOTATIONS#SFS1970-0994_K4_P1> (besökt 2020-01-09).

Jensen, Jordabalk (1970:994) 18 kap. 1 – 4 §§, Karnov <https://pro-karnovgroup-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/527712?t=ANNOTATIONS#SFS1970-0994_K18_P1> (besökt 2020-01-09).

E-legitimationsnämnden, 'Introduktion till eIDAS', 2016-08-19, Dnr 131 151182-16/9517, tillgängligt på <www.elegnamnden.se> (besökt 2020-01-09)

Post-och Telestyrelsen 'Beslut om kvalificerad tillhandahållare av betrodd tjänst', 2016-08-03, Dnr 16-6435, tillgängligt på <www.pts.se> (besökt 2020-01-09).

eSam, 'Juridisk vägledning för införande av e-legitimering och e-underskrifter 1.1' <<http://www.esamverka.se/download/18.9d698431645a14fcab34974/1530793977619/eSam%20-%20V%C3%A4gledning%20E-legitimation%20och%20E-underskrift%201.1.pdf>> (besökt 2020-01-09).

Lantmäteriet, 'Fastighetsöverlåtelse i en digital tid', 2018-05-31, Dnr 519-2018/565, tillgängligt på <www.lantmateriet.se> (besökt 2020-01-09).

Rättsfallsförteckning

Sverige

Högsta Domstolen

NJA 1992 s. 263

NJA 2000 s. 747 I och II

NJA 2009 s. 111

NJA 2012 s. 1095

NJA 2017 s. 1105

Rättsfall från hovrätterna

Göta Hovrätt, dom 2019-12-12 i mål T 1591-19

HovR för Övre Norrland, dom 2019-05-15 i mål T 713-18

Svea HovR, dom 2018-06-19 i mål T 11184-17

HovR för Västra Sverige, dom 2018-06-18 i mål T 3583-17

Hovrätten för Västra Sverige, RH 2012:18